

Jaarverslag 2005

Nederlands instituut voor Zuidelijk Afrika

Auteur: NiZA, Berendien Bos

Datum: Juni 2006

Nederlands instituut voor Zuidelijk Afrika

Inhoud

1	Voorwoord.....	2
2	NiZA in 't kort.....	4
3	Activiteiten in zuidelijk Afrika.....	6
3.1	Programma Mensenrechten en Vredesopbouw.....	6
3.2	Hiv/aids en democratisering.....	10
3.3	Programma Economische Rechtvaardigheid.....	11
3.4	Fatal Transactions-campagne.....	14
3.5	Programma Media en Vrijheid van Meningsuiting.....	15
3.6	Samenwerking tussen de programma's.....	18
3.7	Risicoanalyse.....	22
4	Activiteiten in Nederland en Europa.....	24
4.1	Communicatie en voorlichting.....	24
4.2	Fondswerving.....	28
4.3	Bibliotheek, informatie- en documentatiecentrum.....	28
4.4	Het politieke klimaat in Den Haag en Europa.....	29
5	Samenwerking.....	31
5.1	Hivos.....	31
5.2	PEPSA: Bouwen aan verkiezingen.....	32
5.3	Zimbabwe Watch.....	33
5.4	SANPAD.....	34
6	Planning, monitoring en evaluatie.....	36
7	Interne organisatie.....	38
7.1	Personeelszaken.....	38
7.2	De bestuursorganisatie.....	40
7.3	Ondernemingsraad.....	41
8	Financiële verantwoording.....	42
8.1	Toelichting op de financiële situatie.....	42
8.2	Toelichting op de inkomsten.....	42
8.3	Toelichting op de bestedingen.....	45
9	Bijlagen.....	47
10	Missie.....	48
11	Doelstelling van de stichting NiZA.....	49
12	Partners in zuidelijk Afrika.....	50
12.1	Programma Mensenrechten en vredesopbouw.....	50
12.2	Programma Economische rechtvaardigheid.....	50
12.3	Programma Media en vrijheid van meningsuiting.....	51
13	Netwerken en samenwerking.....	54
14	Publicaties.....	56
15	Afkortingen.....	58
16	Status van dit jaarverslag.....	59
17	Colofon.....	60

1 Voorwoord

Afrika bouwt. NiZA bouwt mee. Aan democratie, vrijheid en mensenrechten.¹

Deze woorden gaan pas écht leven in de praktijk. Mei 2005: ruim twintig journalisten uit Oost-Congo verzamelen zich in Bukavu voor een cursus over verkiezingen en de rol van de pers. Ze moeten er lang voor reizen, per auto, bus, boot en te voet. Dat hebben ze er graag voor over. Voor veel deelnemers is het de eerste keer dat ze een cursus volgen. Dat ze met andere journalisten kunnen discussiëren over de betekenis van journalistieke objectiviteit en onafhankelijkheid in een omgeving waar je voor informatie moet betalen. Ook hebben ze niet eerder kennisgemaakt met verkiezingen en verkiezingscampagnes. Dat is niet vreemd: er zijn al 45 jaar geen verkiezingen in Congo. Ze staan nu gepland voor de zomer van 2006.

De lange reis van de deelnemers symboliseert de lange weg die democratisering in de Democratische Republiek Congo en andere landen in Afrika heeft te gaan. Congo is zo groot als West-Europa, heeft nauwelijks infrastructuur, is al tientallen jaren verscheurd door oorlog en geweld. Wat betekenen ruim twintig journalisten in zo'n onmetelijk land met zulke enorme problemen? Voor de betrokkenen veel: hoop op een betere toekomst voor hen en hun verwanten. Betere levensomstandigheden, veiligheid en toegang tot juiste informatie. NiZA steunt die hoop.

Nederlanders zijn doordrongen van de noodzaak van internationale solidariteit, of in jargon: 'het draagvlak voor ontwikkelingssamenwerking' is stevig. Onderzoek wijst uit dat Nederlanders het liefst geld geven voor concrete projecten met snel zichtbaar resultaat. Alleen dan, zo lijkt de gedachte, is het geld van donateurs goed besteed. Het goed besteden van fondsen is onderzocht in een omvangrijke evaluatie van het ministerie van Buitenlandse Zaken naar subsidies aan organisaties zoals NiZA. Onder meer NiZA's Mensenrechtenprogramma is onder de loep genomen. Het eindoordeel is heel positief. Toch laat dit programma geen snelle resultaten zien. Wel op het niveau van beter opgeleide mensen en beter toegeruste organisaties, maar niet op het niveau van het voorkomen van mensenrechtenschendingen. Dat is niet zo makkelijk in cijfers te vangen, maar er valt wel veel over te leren. En ook daarop scoort NiZA hoog in de evaluatie: wat we met de partners hebben geleerd, brengen we daadwerkelijk in praktijk. Om betere resultaten te behalen, ook bij weerbarstige onderwerpen zoals democratisering, de kern van ons werk.

Opbouwen van een democratie doe je niet binnen de looptijd van een subsidieaanvraag. Het is een langzaam en kwetsbaar proces, gesteund door talloze organisaties en mensen, allen op hun eigen wijze. Hierover bestaat bij de Nederlandse overheid en ontwikkelingsorganisaties een breed gedragen begrip. Dat geldt ook voor de noodzaak plaatselijke organisaties te versterken tot krachtige spelers in het veld van maatschappijopbouw en (politieke) beleidsbeïnvloeding. Zelfs lijken we het met elkaar eens dat er een verband is tussen westerse rijkdom en Afrikaanse armoede. En dat armoedebestrijding meer is dan beter onderwijs, meer ziekenhuizen, toegang tot schoon water en kennis van landbouwtechnologie. Hoe onmisbaar al deze zaken ook zijn.

¹ Zie paragraaf 4.1 over de nieuwe campagne Afrika Bouwt.

Het lijkt ons de hoogste tijd dat maatschappelijke organisaties en overheid de handen ineenslaan om het publieke beeld van ontwikkelingssamenwerking – dat grotendeels nog gebaseerd is op het oude recept van hulp aan afhankelijke, arme mensen – aan te passen aan de moderne realiteit.

Elke organisatie richt zich tot het publiek met aansprekende, goed ‘verkopende’ voorbeelden. Dat is prima. Zolang we maar eerlijk blijven communiceren. Democratie en een eind aan de armoede zijn niet van vandaag op morgen gerealiseerd. Wat we (willen) vertellen over ons werk moet recht doen aan de complexe en weerbarstige werkelijkheid van internationale samenwerking. Anders nemen we het Nederlands publiek niet serieus. Als dat uitkomt, is het – terecht – gedaan met het draagvlak voor ontwikkelingssamenwerking.

Peter Hermes
Algemeen directeur NiZA

2 NiZA in 't kort

Een democratisch zuidelijk Afrika. Daar zet NiZA zich voor in. Dit is de kern van NiZA's missie.

NiZA beschouwt democratisering als een noodzakelijke voorwaarde voor de bevolking van zuidelijk Afrika om een rechtvaardige verdeling van macht, middelen en kansen te realiseren. NiZA steunt individuen en organisaties in zuidelijk Afrika die voor deze rechtvaardige verdeling strijden. Dat doet ze vanuit drie thema's:

- **Mensenrechten en vredesopbouw.** De basis van democratie is het waarborgen van de mensenrechten in wet en praktijk. Vrede en stabiliteit zijn daarbij essentiële voorwaarden;
- **Media en vrijheid van meningsuiting.** Onafhankelijke en professionele media controleren politieke en zakelijke elites. Ze bieden burgers toegang tot de informatie die nodig is om hun mening te vormen en deel te nemen aan het democratisch proces;
- **Economische rechtvaardigheid.** In een democratie hebben mensen inspraak in het nationale economische beleid, zoals het beheer van de grondstoffen. Ook wordt de stem van de bevolking gehoord in internationale economisch beleid. Dit is noodzakelijk voor een rechtvaardige en duurzame ontwikkeling.

Verbeteringen in zuidelijk Afrika hangen niet alleen af van wat er in Afrika wordt ondernomen. Er zijn ook veranderingen nodig op internationaal niveau, zoals andere wetten, andere handelsovereenkomsten, meer conflictpreventie en een meer genuanceerd beeld van de regio zuidelijk Afrika. Ook burgers in Nederland spelen hierbij een rol. Daarom combineert NiZA haar werk in zuidelijk Afrika met acties, lobby en campagnes in Europa en Nederland.

In 2005 is NiZA is doorgegaan met de uitvoering van de thematische meerjarenprogramma's. Versterking van de partnerorganisaties, nationale en internationale samenwerking, informatieuitwisseling en lobby- en campagneactiviteiten vormen hierin een samenhangend geheel. Een deel van de partners werkt aan het realiseren van *gezamenlijke* doelstellingen, zoals maatschappelijk verantwoorde exploitatie van diamanten of erkenning van de rol van rechtshulpverleners bij de juridische bescherming van armen.

Daarnaast heeft NiZA in 2005 de **impact van hiv/aids op democratisering** onderzocht. De pandemie bedreigt de samenleving en de democratische structuren van zuidelijk Afrika. De rechten van mensen die met hiv/aids leven worden te weinig gewaarborgd. De strijd tegen hiv/aids is essentieel voor de toekomst van Afrika. NiZA heeft daarom in het afgelopen jaar de basis gelegd voor een nieuw programma dat zich onder meer zal richten op de rechten van mensen die leven met hiv/aids.

Samenwerking

NiZA werkt in zuidelijk Afrika samen met zo'n honderd organisaties, variërend van jonge, activistische organisaties tot professionele netwerken met vele lidorganisaties en lobby-ingangen op het hoogste niveau. Veel activiteiten die NiZA ondersteunt, zijn gericht op versterking van de

partnerorganisaties. Sterke organisaties zijn immers goed in staat om misstanden aan de kaak te stellen, op te roepen tot verandering en kwetsbare groepen te beschermen. Samen met hen voert NiZA actie in Europa en Nederland. Daarbij gaat het er in het bijzonder om dat de partners zoveel mogelijk kennis en ervaring delen. Met elkaar, met NiZA, en ook – veelal via NiZA – met organisaties in eigen land, buurlanden en Europa.

Alle activiteiten in zuidelijk Afrika worden uitgevoerd onder verantwoordelijkheid van de partnerorganisaties. Zij plannen de projecten, zij selecteren en werven eventuele deskundigen, zij houden de voortgang in de gaten en evalueren de resultaten. NiZA treedt zelf niet op als uitvoerder van projecten in zuidelijk Afrika.

Belangrijke cijfers van 2005*

- NiZA werkt binnen de drie programma's samen met zo'n honderd partnerorganisaties. Zij besteedden samen € 4,1 miljoen aan projecten in zuidelijk Afrika. Zij voerden activiteiten uit op het gebied van organisatieversterking, samenwerking, onderzoek en informatieuitwisseling en op het gebied van lobby en campagnes;
- € 625.000 ging naar projecten in zuidelijk Afrika die niet tot de drie thematische programma's behoren. Bijvoorbeeld PEPSA (paragraaf 5.2) en SANPAD (paragraaf 5.4);
- NiZA besteedde € 765.000 aan voorlichtingsactiviteiten, lobby en campagnes in Nederland en Europa;
- Op 31 december 2005 werken op het kantoor in Amsterdam 61 betaalde medewerkers (51 volledige arbeidsplaatsen) en 2 vaste vrijwilligers;
- NiZA ontving bijna € 415.000- aan giften en donaties. De organisatie werd gesteund door ruim 21.000 donateurs;
- Het werk van NiZA en de partnerorganisaties werd in 2005 meerdere malen geëvalueerd, onder meer door het ministerie van Buitenlandse Zaken, een van de grootste financiers van NiZA's werk. De evaluaties waren allen positief tot zeer lovend. In het bijzonder NiZA's systeem om de kwaliteit van het werk te monitoren en te evalueren kwam goed uit de bus.

* Zie hoofdstuk 8 Financiële verantwoording.

3 Activiteiten in zuidelijk Afrika

NiZA ondersteunt organisaties in zuidelijk Afrika die zich inzetten voor een democratische samenleving. Vrijheid van meningsuiting, het recht op informatie, respect voor mensenrechten, een rechtvaardige verdeling van de rijkdom van grondstoffen, en inspraak van burgers op beslissingen die hun leven bepalen, zeggen veel meer over het niveau van democratisering dan het regelmatig houden van verkiezingen.

Voor NiZA en de partners zijn de universeel erkende mensenrechten een doel en een middel. Politieke, sociale, economische en civiele rechten vormen de fundamenteën van een democratie. Tegelijkertijd is de invulling en toepassing van deze rechten een dynamisch proces en een voortdurend onderwerp van discussie. Een democratie is nooit af.

Meer invloed op de politiek

In 2005 stelde NiZA zich onder meer ten doel het eigen politiek-geëngageerde karakter meer nadruk te geven en politieke beleidsbeïnvloeding in Noord en Zuid te stimuleren. Veel problemen in Afrika worden deels veroorzaakt of in stand gehouden in het Noorden. Daarom probeert NiZA in toenemende mate organisaties te steunen die zowel hun eigen regeringen willen aanspreken op hun beleid en misstanden, als ook internationale organen en bedrijven. Diverse voorbeelden staan uitgewerkt in de volgende paragrafen.

NiZA ondersteunt individuele partnerorganisaties in Afrika via drie programma's adequaat op het gebied van organisatieontwikkeling en verbeteren van de eigen effectiviteit. Daarnaast legt NiZA in haar werk steeds meer nadruk op gezamenlijke acties. Samen onderzoek doen en publiceren, actievoeren in zuidelijk Afrika en Europa, lobbyen bij de eigen regering en op internationale podia. Organisaties staan in deze complexe trajecten beduidend sterker wanneer ze gezamenlijk optrekken.

Er zijn in de afgelopen jaren vruchtbare contacten gelegd tussen Afrikaanse organisaties die zich in verschillende landen inzetten voor hetzelfde thema, zoals voorlichting over mensenrechten of maatschappelijk verantwoord ondernemen. Ook stimuleert NiZA het dat organisaties in hun eigen land de handen ineen slaan om zich bijvoorbeeld gezamenlijk voor te bereiden op verkiezingen. De krachtenbundeling maakt bovendien dat partners uit hun isolement treden en van elkaars ervaringen leren. Waar mogelijk en effectief zoekt NiZA ook naar Zuid-Noord-verbindingen. Dat is de essentie van NiZA's werk.

3.1 Programma Mensenrechten en Vredesopbouw

De meeste landen in zuidelijk Afrika ondertekenden de mensenrechtenverklaringen van de VN en de Afrikaanse Unie. Slechts een enkeling laat dit echter doorklinken in beleid en wetgeving. Een van de mensenrechten is toegang tot vrije en eerlijke verkiezingen. In Zimbabwe werd dit recht in maart 2005 met voeten getreden. President Mugabe manipuleerde de verkiezingen en toonde ook na zijn winst weinig respect voor

internationale verdragen. Zo besloot hij tot de grootschalige ontruiming van krottenwijken in en om de steden. Het soort ontruiming dat ook in Angola aan de orde van de dag is. Met dit verschil dat het in Angola projectontwikkelaars zijn die grond in het centrum inpikken. Zij krijgen daarbij steun van de overheid.

Maatschappelijke organisaties moeten hun regeringen onder druk zetten om de ondertekende mensenrechtenverklaringen na te komen. Ook moeten zij ervoor zorgen dat de rechten betekenis krijgen voor de gewone burger. Dit kan, door de abstracte afspraken te ‘vertalen’ naar het dagelijkse leven, bijvoorbeeld door te wijzen op zijn of haar recht op land, juridische hulp, voedsel en gezondheidszorg.

Wat deed het Mensenrechtenprogramma in 2005?

In 2005 gaf NiZA's Mensenrechtenprogramma prioriteit aan:

- Stimuleren van de samenwerking tussen de partners;
- Verbinden van het werk van de partners aan lobbymogelijkheden in Nederland en Europa;
- Verbeteren van de bescherming van Afrikaanse mensenrechtenactivisten.

De 24 partners van het Mensenrechtenprogramma planden in totaal 125 activiteiten en voerden er 121 uit. Vier activiteiten zijn afgelast, onder meer door de verslechterende situatie in Zimbabwe.

Het programma besteedde € 1.025.000 aan capaciteitsversterking, onderzoek, informatieuitwisseling en voorlichting in zuidelijk Afrika en Nederland. Dit heeft onder andere geresulteerd in honderden getrainde rechtshulpverleners, voorlichters en conflictbemiddelaars; verbeterde organisatiesystemen op het gebied van planning, monitoring, evaluatie en financiën. Een aantal organisaties deed gezamenlijk onderzoek of ontwikkelde trainingsmateriaal op het gebied van mensenrechten.

Meer weten? Zie www.niza.nl/mensenrechten

Mensenrechten in de praktijk

NiZA wil de kloof tussen de formele verdragen en de dagelijkse praktijk verkleinen. Daarom ondersteunt NiZA vanuit het programma Mensenrechten en Vredesopbouw 24 organisaties in zes landen: Angola, Malawi, Mozambique, Zambia, Zimbabwe en Zuid-Afrika. De steun gaat met name naar projecten die de toegang tot recht bevorderen – vooral voor achtergestelde groepen, zoals vrouwen. Voorlichting staat daarbij centraal.

NiZA en haar partners werken daarnaast hard aan de verankering van mensenrechten in nationale wetgeving en regeringsbeleid. Zo nam de vrouwenorganisatie Forum Mulher intensief deel aan de herformulering van het familierecht in Mozambique. De oude wet stamde nog uit de koloniale tijd. Hierin hadden vrouwen de status van minderjarige kinderen. In de nieuwe wetgeving is de positie van de vrouw in overeenstemming gebracht met de standaard van internationale mensenrechten.

Hierna staan enkele activiteiten beschreven waarin de partners gezamenlijk optrekken op het gebied van voorlichting, rechtsbijstand, vrouwenrechten en vredesopbouw.

Meer weten over je rechten

Veel mensen in zuidelijk Afrika zijn te weinig op de hoogte van hun rechten. Dat geldt vooral voor bewoners van het platteland. Burgers hebben zeer beperkte kennis van wat de wet voorschrijft op

bijvoorbeeld het gebied van ontslag, scheiding of verkiezingen.

Voorlichting is belangrijk omdat het mensen het besef geeft dat ze een eigen rol kunnen spelen in de verbetering van hun positie. Het geeft hen toegang tot hun samenleving, zodat ze daadwerkelijk kunnen deelnemen in plaats van te worden uitgesloten.

NiZA ondersteunt zes grote mensenrechtenorganisaties in Malawi, Mozambique, Zimbabwe en Zuid-Afrika. Zij doen hun voorlichtingswerk stuk voor stuk met een grote groep vrijwilligers, variërend van vijfhonderd tot duizend mensen. In Zimbabwe waren de partners in het voorjaar zeer actief bij onafhankelijke kiezersvoorlichting.

De zes organisaties maakten samen een start met het opzetten van een vrijwilligersbeleid dat mensen voor langere tijd aan hun organisatie verbindt. Bovendien stelden ze in 2004 een trainingshandboek samen om hun vrijwilligers te leren op welke manieren mensen kunnen worden voorgelicht over hun rechten. In 2005 werd dit boek met een oplage van tienduizend verspreid over zuidelijk Afrika. Het handboek wordt zó gewaardeerd, dat vanuit het hele continent aanvragen binnenstromen.

Ik zoek een advocaat

Mensen die op het platteland wonen of in townships en juridische hulp nodig hebben, kunnen in zuidelijk Afrika vaak niet terecht bij een advocaat. Die is dikwijls te duur of werkt te ver weg. Soms zijn er wel zogenoemde *paralegals* (informele rechtshulpverleners). Zij geven op vrijwillige basis advies en helpen mensen bij hun juridische problemen.

Paralegals hebben geen officiële status. In zes landen werken acht NiZA-partners aan de formele erkenning van deze hulpverleners, onder meer door eisen te stellen aan de opleiding. Een officiële status maakt dat *paralegals* serieuzer worden genomen in zowel hun lobby voor betere wetgeving, als hun praktische steun aan burgers. De NiZA-partners zijn van nationaal tot lokaal niveau goed vertegenwoordigd en hebben een grote achterban. In 2005 organiseerden zij voor rechtsorganisaties en politici nationale bijeenkomsten over het belang en de status van *paralegals*. In Zuid-Afrika lobbyden ze om het ministerie en het parlement achter een wetsontwerp voor formele erkenning te scharen.

Bescherming van mensenrechtenactivisten

Internationale richtlijnen voor de bescherming van mensenrechtenactivisten blijken in zuidelijk Afrika weinig effect te hebben. Wanneer een bedreigde burger regelmatig contact heeft met een buitenlandse ambassade kan dit bijvoorbeeld zijn veiligheid verhogen. Als hem of haar iets gebeurt, zal dat immers niet onopgemerkt gaan. Weinig activisten zijn echter op de hoogte van deze en andere praktische en juridische mogelijkheden. Dat bleek uit een onderzoek dat NiZA, Amnesty International en Hivos in 2005 uitvoerden.

De drie organisaties maken zich de komende jaren sterk voor betere bescherming van mensenrechtenactivisten. Hieronder kunnen naast rechtshulpverleners en voorlichters ook vele andere groepen zoals journalisten, milieubeschermers, maatschappelijk werkers en onderwijzers vallen. In Angola is het onderzoek besproken met betrokken partners. Dit leidde tot een plan voor een betere verspreiding van veiligheids- en overlevingstips onder mensen in het veld. In 2006 wordt hetzelfde traject in Zimbabwe en Mozambique gevolgd.

De rechtsbijstandorganisaties leiden zelf *paralegals* op. Daarvoor stelden zij in 2005 een trainingshandboek voor *paralegals* samen en wisselden onderling hun trainingsmateriaal uit. Beide initiatieven komen ten goede aan het dagelijkse werk van *paralegals*. Dat is een belangrijke stap in de richting van accreditatie.

Vrouwenrechten: maak het waar

De achtergestelde positie van vrouwen staat sinds jaar en dag op de mondiale politieke agenda. Het onderwerp zou bij alle beleidsterreinen moeten terugkomen, echter de aandacht is verslapt. Met als gevolg dat er veel te weinig geld wordt gereserveerd om de achtergestelde positie van vrouwen te verbeteren. Resultaatmetingen over dit onderwerp vinden evenmin nauwelijks plaats. Politici verliezen vrouwenrechten uit het oog en besteden veel te weinig aandacht aan de verhouding tussen man en vrouw.

NiZA werkt samen met zes vrouwenorganisaties die de afgelopen jaren intensief deelnamen aan VN-conferenties over vrouwenrechten. Deze partners werken in Angola, Mozambique, Zambia en Zuid-Afrika; vier van hen op landelijk niveau, twee lokaal. Met name de nationale organisaties oefenden in 2005 druk uit op hun regeringen om vrouwenrechten op de agenda te houden. Zij herinnerden politieke leiders aan hun mooie beloftes op internationale fora. Daarnaast spanden ze zich in om de onderwerpen van internationale conferenties toegankelijk te maken voor hun achterban. Ook organiseerden ze zelf voorlichtingscampagnes over hiv/aids en geweld tegen vrouwen.

De partners constateerden dat óók zijzelf als organisaties nog te weinig bewust de positie van vrouwen proberen te verbeteren. Ze staken de hand in eigen boezem en stelden een handboek samen dat hen en andere Afrikaanse organisaties moet helpen om de gelijkheid tussen man en vrouw in de praktijk van arbeidsvoorwaarden, personeelsbeleid en dagelijkse omgang vorm te geven.

Vredesopbouw uit onverwachte hoek

Een stabiele vrede is gebaat bij een goede reïntegratie van soldaten in de samenleving. Daarvoor is meer nodig dan een snelle demobilisatie en ontwapening. In enkele landen van zuidelijk Afrika zetten oorlogsveteranen zich in georganiseerd verband in voor conflictbemiddeling en traumaverwerking van oorlogsslachtoffers. NiZA ondersteunt vier van deze organisaties in Angola, Mozambique en Zimbabwe.

In 2005 volgden vertegenwoordigers van deze partnerorganisaties een intensieve cursus in conflictbemiddeling en traumaverwerking bij een Zuid-Afrikaans trainingsinstituut.

Van bedreiging tot kans

Afrikaanse soldaten hebben een slecht imago. Begrijpelijk, gezien de gruwelijkheden in de vele burgeroorlogen van de afgelopen decennia. Na oorlogen blijft de angst onder burgers erg groot: ex-soldaten zouden allemaal gevaarlijk zijn en een bedreiging voor de vrede vormen. Tijdens vredesonderhandelingen gaat het nog te vaak over 'het probleem van de ex-soldaten' en hoe zij 'onder controle' kunnen worden gehouden.

*Dat ex-militairen de vrede en stabiliteit ook kunnen bevorderen, krijgt zelden aandacht. De mensen van ProPaz in Mozambique – allemaal ex-soldaten – laten zien dat het mogelijk is. ProPaz bemiddelt in conflicten, van burenruzies tot regionale politieke spanningen. Zo proberen de medewerkers, na jaren als soldaat te hebben geleefd, hun plaats in de 'gewone' samenleving te heroveren. NiZA initieerde en financierde de publicatie *Struggles in Peacetime*, waarin ProPaz over deze pogingen verhaalt. Het boek is over heel zuidelijk Afrika verspreid, vooral onder belangenorganisaties van ex-soldaten. Het is ook bedoeld om westerse beleidsmakers ervan bewust te maken dat Afrikaanse ex-soldaten een constructieve rol in de naoorlogse samenleving kunnen spelen.*

Meer weten? Zie www.niza.nl/strugglesinpeacetime

Ooggetuige

'In de oorlog heb je geen tijd om je af te vragen waarom iemand je iets aandoet. Je vlucht of je vecht. ProPaz laat zien dat je ruzie ook pratend kunt oplossen. Door ons werk krijgen mensen die van jongs af aan als soldaat hebben geleefd, een nieuwe rol in de gemeenschap.'

Salomão Mungoi van NiZA-partner ProPaz over reïntegratie van ex-soldaten in Mozambique

Deze werd gefinancierd door NiZA. De organisaties gebruikten de opgedane kennis vervolgens in trainingen voor hun eigen medewerkers.

Een van de partners, ProPaz uit Mozambique, begon in 2005 met de documentatie van ervaringen van ex-soldaten als conflictbemiddelaars. Ook organiseerde de vredesorganisatie een conferentie voor belangengroepen van ex-soldaten uit de hele regio. De bijeenkomst ging over de constructieve rol die soldaten na de oorlog kunnen spelen als conflictbemiddelaars.

3.2 Hiv/aids en democratisering

Van alle hiv-geïnficeerden ter wereld leeft zestig procent in zuidelijk Afrika. Terwijl daar minder dan twintig procent van de wereldbevolking woont. Vrouwen en meisjes zijn het vaakst geïnficeerd. In Zuid-Afrika is de kans voor een vrouw jonger dan 24 groter dat zij verkracht is, dan dat zij basisonderwijs heeft gevolgd.

In 2005 heeft NiZA een studie gemaakt van de relatie tussen hiv/aids en democratisering. Dit heeft binnen de organisatie een kanteling op gang gebracht. Zag NiZA (en NiZA niet als enige) aids tot voor kort als een enorm medisch en sociaal probleem, nu is ook de politieke dimensie tot NiZA doorgedrongen. Hiv/aids ondermijnt alle instituties en voorzieningen die essentieel zijn voor een democratische en stabiele samenleving. Onderwijs, gezondheidszorg, reinigingsdiensten, het ambtenarenapparaat, politie, leger: hiv/aids leidt tot een uitholling van de publieke sector en draagt er sterk aan bij dat de burgers hun vertrouwen in het functioneren van de staat verliezen. Hiv/aids genereert miljoenen wezen, die allang niet meer door de familie kunnen worden opgevangen. Hiv/aids heeft kortom een verwoestend effect op de economische, politieke, bestuurlijke en sociale omstandigheden in heel zuidelijk Afrika.

De pandemie heeft uiteraard ook een enorme invloed op NiZA's partnerorganisaties en hun staf. Medewerkers en hun families worden ziek of overlijden. Tegelijkertijd dringt hiv/aids door in hun dagelijkse werk door vragen over bijvoorbeeld de rechtspositie van zieke werknemers en de beschikbaarheid van medicijnen. Journalisten kunnen niet meer om het onderwerp heen, maar hoe breng je mensen die hiv-positief zijn in beeld en hoe kun je met voorlichting bijdragen aan een effectieve bestrijding van de ziekte?

NiZA beschouwt aids daarom niet langer als het domein van (medische) hulporganisaties. In 2005 is besloten een programma te ontwikkelen dat zich richt op de relatie tussen hiv/aids en democratisering. Vóór alles door in Afrika op nationaal en lokaal niveau lobby te ondersteunen voor effectief beleid – beleid dat in het bijzonder de rechten van vrouwen en meisjes met hiv/aids waarborgt. Verder stimuleert NiZA structurele aandacht voor de ziekte – binnen de eigen gelederen, onder partners en in alle activiteiten. NiZA verzorgde in 2005 twee interne staftrainingen, vroeg beleidsadviezen van onder andere Action Aid International en komt in 2006 met een

beleid voor alle medewerkers. Bovendien assisteert NiZA partners bij de invoering van een hiv/aidsbeleid.

3.3 Programma Economische Rechtvaardigheid

De meeste landen in zuidelijk Afrika spelen een marginale rol in de wereldeconomie en kennen grote armoede. New Partnership for Africa's Development (NePAD) is een Afrikaans ontwikkelingsprogramma. Het streeft via hervormingen naar meer economische samenwerking tussen Afrikaanse landen en naar een sterkere economische positie van Afrika op internationaal niveau. Tot nu toe worden de plannen bepaald door regeringsleiders. De bevolking heeft daar geen invloed op en moet maar afwachten wat de hervormingen voor hen gaan betekenen.

NiZA streeft naar grotere betrokkenheid van maatschappelijke organisaties bij NePAD. Zo steunde NiZA partners in Mozambique en Zambia bij hun bijdrage aan zogenaamde *position papers*. Dat zijn documenten waarin maatschappelijke groepen hun visie geven over de NePAD-plannen in beide landen. De partners gaven hun achterban – zoals leden van boeren- en vrouwenorganisaties – ook voorlichting over NePAD. Daarnaast organiseerden ze bijeenkomsten met regeringsfunctionarissen. Doel hiervan was invloed uit te oefenen op regeringsbeleid dat gericht is op de NePAD-doelstellingen.

De exploitatie en handel van grondstoffen vormen een belangrijke inkomstenbron in zuidelijk Afrika. De wereldmarktprijzen van olie, platina en koper stijgen, vooral door de groeiende vraag vanuit China. Zuidelijk Afrika zou steeds rijker moeten worden, maar weinig mensen merken daar iets van. Het merendeel van de opbrengsten uit de grondstoffensector komt terecht bij buitenlandse bedrijven en een zichzelf verrijkende elite. Van enige democratische controle is geen sprake.

In Angola en de Democratische Republiek Congo (DRC) is de minerale rijkdom inzet én katalysator van strijd. De partijen vechten om de kostbare grondstoffen waarmee zij zowel zichzelf verrijken, als wapens kopen om elkaar te bestrijden. Die concurrentie draagt bij aan het voortduren van oorlogen en mensenrechtenschendingen. Ook de sociale en ecologische problemen rond de exploitatie van grondstoffen zijn groot. Daarom behoort de lokale bevolking meer te zeggen krijgen over de wijze van exploitatie en de verdeling van de inkomsten.

Vanuit het deelprogramma over Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen en Grondstoffen – getiteld Peace, Principles and Participation (PPP) – versterkt NiZA maatschappelijke organisaties. NiZA werkt met hen samen op het gebied van lobby en bewustwording. Niet alleen in zuidelijk Afrika zelf, maar ook internationaal – bijvoorbeeld via de campagne Fatal Transactions.

Wat deed het Economieprogramma in 2005?

Het Economieprogramma gaf in 2005 prioriteit aan:

- Vergroten van de kennis van de partnerorganisaties over NePAD, internationaal economisch beleid, de rol van grondstoffen in democratisering en conflicten;

- Integreeren van de Fatal Transactions-campagne in het PPP-programma, om zodoende lobby- en campagneactiviteiten in het Noorden een basis te geven in het werk van partnerorganisaties in het Zuiden.

NiZA en de 39 partners van het deelprogramma's PPP over maatschappelijk verantwoord ondernemen in de grondstoffenindustrie planden in totaal 64 activiteiten en voerden er 44 uit. Sommige geplande activiteiten werden samengevoegd, terwijl met name op het gebied van lobby en campagne meer activiteiten werden uitgevoerd dan gepland.

Het PPP-programma besteedde €587.930 aan:

- kennisverdieping van de partnerorganisaties en hun vaardigheden op het gebied van informatiemanagement, projectmanagement, lobby- en onderzoek;
- deelname door de partners aan nationale en internationale netwerken, onderzoek onder de achterban zoals mijnwerkers en diamantgravers, analyse van wetgeving die economische ontwikkeling voor de armen en maatschappelijk verantwoord ondernemen bevorderen of niet;
- lobby- en campagneactiviteiten in Afrika en internationaal.

Vanaf de start in juli 2004 tot eind 2005 planden het NePAD-programma en de twintig partnerorganisaties 151 activiteiten op het gebied van capaciteitsopbouw, deelname van partners aan landelijke en internationale netwerken en lobby. Hiervan werden 134 uitgevoerd voor in totaal € 659.347. Enkele projecten werden uitgesteld en anderen zijn afgefallen door aangepaste prioriteiten van de betrokken partners.

Meer weten? zie www.niza.nl/economie

Sterke organisaties

2005 was het eerste jaar van het PPP-programma. Het andere deelprogramma, dat zich op NePAD richt, begon een half jaar eerder. In zes landen (Angola, Botswana, de Democratische Republiek Congo, Mozambique, Zambia en Zuid-Afrika) besteedde NiZA ruim 1,1 miljoen euro aan steun voor de activiteiten van negenendertig partners. NiZA zette in de eerste fase vooral in op het versterken van de individuele organisaties. Door hen te steunen in het maken van strategische plannen, lobbytrainingen en het vergaren van informatie kunnen zij zich ontwikkelen tot sterke partijen in de besluitvorming over NePAD en de grondstoffenexploitatie.

In het najaar van 2005 evalueerden de partners en NiZA de twee programma's. Belangrijkste uitkomst was de behoefte aan meer gezamenlijke activiteiten, zowel nationaal als in heel zuidelijk Afrika. Veel van de problematiek in deze regio is voor de afzonderlijke landen hetzelfde. Ter illustratie: sommige oliemaatschappijen hebben vestigingen in zowel Zuid-Afrika als Angola. Gezamenlijke actie is dus het meest effectief. In het laatste kwartaal voerden enkele partners al enkele activiteiten samen uit. In de komende jaren zal de nadruk komen te liggen op de versterking van regionale netwerken, onderzoeken en lobby.

Sterke netwerken

Centraal in het programma Economische Rechtvaardigheid staat de bevordering van wereldwijde allianties. In 2005 werd hard gewerkt aan het sterker verbinden van de Europese campagne Fatal Transactions met NiZA's partners in zuidelijk Afrika. Een succesvol voorbeeld is de tentoonstelling Diamond Matters. Die was door inspanningen van lokale NiZA-partners te zien in Angola, de Democratische Republiek Congo en Zuid-Afrika (zie paragraaf 3.4: Fatal Transactions).

Voorbeelden van activiteiten in 2005:

- In de twee diamantrijke Lundas-provincies van Angola geldt een bijzondere wet. De rechten van de plaatselijke bevolking zijn daarin aan de kant geschoven. De wet biedt enkele individuen de mogelijkheid om de diamantwinning volledig te controleren. De politie en beveiligingsbedrijven treden namens hen keihard op tegen de bevolking. Corruptie, illegale landonteigening, moord, mishandeling en onrechtmatige arrestaties zijn aan de orde van de dag. Begin 2005 bracht NiZA het onderzoeksrapport *Lundas. The Stones of Death* uit, van de onderzoekers Rafael Marques en Rui Falcão de Campos. Duizend exemplaren werden verspreid in Angola. Het kreeg ruime pers aandacht in Angola. Zo werd er in een grote nationale krant een volledige bijlage aan besteed. Ook in de rest van zuidelijk Afrika, Nederland en andere Europese landen kreeg het onderzoek veel aandacht. Het rapport werd zo'n duizend keer van de NiZA-website gedownload.
- NiZA-partners in Zambia deden **onderzoek naar de situatie in de kopermijnen** en het maatschappelijk gedrag van de mijnbouwbedrijven. Het rapport zette de Zambiaanse overheid aan tot een eigen onderzoek. De partners verwerkten de informatie uit het rapport in workshops. Daarmee werd de lokale bevolking geïnformeerd over de eigen rechten ten opzichte van grote ondernemingen.
- Samen met onderzoeksbureau SOMO (Stichting Onderzoek Multinationale Ondernemingen), de Universiteit van Kwazulu Natal en partnerorganisatie groundWork ontwikkelde NiZA een **gezamenlijk trainingsprogramma**. Hierin leren deelnemers informatie te verzamelen en onderzoek uit te voeren met betrekking tot mijnbouwbedrijven. Daarbij worden ook NiZA-partners uit het Mediaprogramma betrokken.

Ooggetuige

'We zijn met dertig mensen, een bosbouwconcessie gaan bezoeken. Eerst twee uur in een holle boomstam de rivier af. Toen uren door het oerwoud gesjouwd. De bomenkap is tragisch. Elke keer als je weer zo'n gigantische honderd jaar oude boom ziet liggen moet je bijna huilen. Maar wel heel begrijpelijk dat mensen die bijna niks hebben, profiteren van wat er wel is. Alleen jammer dat ze ongeveer tien dollar krijgen voor bomen die op de markt vijfhonderd dollar opbrengen.'

NiZA-medewerkster Kirsten Hund over haar bezoek aan de Democratische Republiek Congo

Lekkende pijpleidingen: Shell in Durban

Olie kan een bron van enorme rijkdom zijn. Maar de olie-industrie brengt in Afrika veel problemen met zich mee. Het wakkert de oorlog in Cabinda (Angola) aan en is vaak een bron van corruptie. NiZA vindt dat olie een positieve bijdrage moet leveren aan de ontwikkeling van een land.

Daarom steunt NiZA organisaties in Zuid-Afrika die zich bezighouden met de milieu- en gezondheidsproblemen rond lokale Shell-raffinaderijen. Shell en BP bezitten in het Zuid-Afrikaanse

Durban de olieraffinaderij Sapref. De fabriek is de grootste van zuidelijk Afrika en levert veel problemen op voor de omgeving. Ruim 85 kilometer verouderde en lekkende pijpleidingen lopen langs en onder de woonwijken en scholen van Durban.

NiZA wil meer aandacht voor de belangen van omwonenden en werknemers in de grondstoffensector. Maatschappelijke organisaties moeten als gesprekspartner aan tafel kunnen aanschuiven bij de industrie en politiek. Van plaatselijk tot internationaal niveau.

Daarom organiseerden NiZA en Milieudefensie in juni een bezoek van tien actiegroepen uit de hele wereld aan de aandeelhoudersvergadering van Shell. Een van hen was NiZA's Zuid-Afrikaanse partner groundWork. De actiegroepen presenteerden vlak voor de vergadering een zwartboek over de schadelijke gevolgen van de Shell-bedrijfsvoering voor het milieu, de werknemers en omwonenden. Op de bijeenkomst zelf reikte groundWork de 'Corpse Award' uit aan Shell-bestuursvoorzitter Jeroen van der Veer. De 'Corpse Award' is een 'prijs' voor gebrekkige maatregelen van bedrijven tegen de vervuiling van hun fabrieken. Vervolgens werd meer dan twee uur over de aangekaarte problemen gedebatteerd. Uniek voor de aandeelhoudersvergadering van het olieconcern. Het leverde dan ook veel media-aandacht op.

Naar aanleiding van deze actie spraken Shell-geduceerden uit de hele wereld in december met Van der Veer. Van der Veer zegde daar toe de dialoog tussen het bedrijf en de omwonenden te verbeteren. Bovendien moeten de metingen van de uitstoot van schadelijke stoffen beter worden uitgevoerd. Wat betreft de fabriek in Durban, kondigde Shell in februari 2006 aan dat de verouderde pijpleidingen dit jaar zouden worden vervangen. Hiermee heeft een jarenlange actie eindelijk succes opgeleverd.

Meer weten? Zie www.groundwork.org.za

3.4 Fatal Transactions-campagne

'Bevrijding aan het werk!' Zo vatte Joseph Bobia, medewerker van een NiZA-partner uit Congo, de fototentoonstelling Diamond Matters samen. Door de foto's van Kadir van Lohuizen zagen Congolese mijnwerkers voor het eerst het grote verschil tussen wat Afrikanen en Europeanen aan dezelfde diamant verdienen.

Succesvolle fototentoonstelling

De tentoonstelling werd in september 2005 in de Congolese mijnbouwstad Lubumbashi getoond. In één week kwamen er ruim twaalfduizend bezoekers op af. De foto's tonen de lange reis die een Afrikaanse diamant aflegt: van de mijnen in Afrika, via de tussenhandel in India en België, tot de rijke klanten in Europa en Amerika. Voor vele bezoekers een echte *eye-opener*.

Diamond Matters ging enkele maanden eerder in het Amsterdamse fotografiemuseum FOAM in première. Vervolgens deden de foto's Brussel aan. Op initiatief van NiZA en de niet-gouvernementele organisatie West Africa Witness reisde de tentoonstelling ook door Zuid-Afrika, Angola, de Democratische Republiek Congo en Sierra Leone. Vaak tot in de diamantgebieden zelf. In zuidelijk Afrika zorgden NiZA's partners voor de organisatie ter plaatse. De expositie bleek een effectief middel om de dialoog aan te wakkeren met de overheid en grote mijnbouwbedrijven. Niet alleen over mensenrechtenschendingen in de mijnen, maar ook over de armoede van de mijnwerker en plaatselijke bevolking. Geïnspireerd door Diamond Matters heeft een van de partners in de DRC een eigen fotoserie gemaakt, over kinderarbeid in de mijnen. Beide exposities reizen nu samen door het land.

Diamond Matters maakt deel uit van de internationale campagne Fatal Transactions. De expositie laat zien dat grondstoffen als diamanten te vaak in de weg staan van ontwikkeling. Fatal Transactions wil dat de bevolking niet langer de dupe is van de eigen bodemschatten. Alle inwoners horen te profiteren van de grondstoffen in hun land. Diverse onderzoeken tonen aan dat er een duidelijk verband is tussen enerzijds oorlog en gewapende conflicten in Afrikaanse landen, en anderzijds de aanwezigheid van grondstoffen in die conflictgebieden. Samen met zuidelijke partners maken de Europese organisaties achter Fatal Transactions overheden, consumenten en bedrijven bewust van de consequenties van hun gedrag. Grondstoffenhandel behoort bij te dragen aan vrede en ontwikkeling; niet aan conflicten en mensenrechtenschendingen.

Uit het gastenboek van Diamond Matters

- *'Ik zou willen dat de mijnwerkers nog beter geïnformeerd worden over de werkelijke waarde van de diamant.'* (Priester Lembe uit de DRC)
- *'Diamanten leveren Afrika problemen op als we geen goede leiders hebben.'* (anoniem; Sierra Leone)
- *'Heel leerzaam om te ontdekken hoe wij onze welvaartsbronnen kwijtraken zonder er beter van te worden, en daarmee Europa helpen tot grote ontwikkeling te komen.'* (S. Kargbo uit Sierra Leone)
- *Bedankt voor deze doeltreffende illustratie bij mijn opzeggbrief van mijn baan in de diamantindustrie. Ik dacht eerst dat het wel meeviel, maar dat is echt niet zo...'* (Masha uit Nederland)

In oktober 2005 sleepte Diamond Matters de Dick Scherpenzeel Fotoprijs in de wacht. Daarna volgden prijzen van de Vereniging voor Onderzoeksjournalisten (1^e prijs) en – in 2006 – de World Press Photo (2^e prijs in de categorie 'hedendaagse thema's').

Wie beheert de Congolese bodemrijkdom?

In het najaar van 2005 organiseerde Fatal Transactions een internationale conferentie met de Vrije Universiteit Brussel. Centraal thema: de bodemschatten van de Democratische Republiek Congo. Wat kunnen ze betekenen voor de economische ontwikkeling van het land? En wat moet hierin de rol zijn van de nieuwe regering? De ruim honderd afgevaardigden uit de Democratische Republiek Congo en Europa varieerden van wetenschappers, journalisten, bedrijven en ambtenaren tot mensenrechten- en milieuactivisten.

De conferentie was een zinvolle ontmoeting. Congolese maatschappelijke groepen kwamen uit hun isolement en gingen samenwerkingsverbanden aan. Voor de verkiezingen van 2006 staan gezamenlijke activiteiten van Congolese journalisten en mensenrechtenactivisten op het programma. Naast een versterkt nationaal en internationaal netwerk, resulteerde de conferentie ook in concrete aanbevelingen voor bedrijfsleven en politieke leiders in Congo en Europa.

NiZA voert het secretariaat van Fatal Transactions in Nederland en de internationale campagne. Hierbij zijn de volgende organisaties aangesloten: Oxfam Novib (Nederland), 11.11.11 en Broederlijk delen (België), Medico International (Duitsland) en Intermón-Oxfam (Spanje).

Meer weten? Zie www.fataltransactions.org en www.diamondmatters.org

3.5 Programma Media en Vrijheid van Meningsuiting

De mediavrijheid in zuidelijk Afrika varieert van land tot land. Hoewel de media in veel landen onafhankelijk kunnen opereren, is persvrijheid lang niet overal vanzelfsprekend.

Ook komen journalisten nog regelmatig in gevaar. In 2005 werden in een aantal landen vorderingen gemaakt met wetswijzigingen op het gebied van vrijheid van meningsuiting en toegang tot informatie. Zo werd in Mozambique een conceptwet over het recht op informatie ontwikkeld. In Swaziland, waar tot 2005 niet eens een grondwet bestond, werd een nieuw mediabeleid goedgekeurd dat openingen biedt voor wetshervormingen. En ook in Angola wordt gewerkt aan nieuwe wetgeving. Zimbabwe is de trieste uitzondering. De zeer restrictieve wetgeving bepaalde in 2005 nog steeds in hoge mate het politieke en media klimaat.

NiZA is ervan overtuigd dat vrijheid van meningsuiting onmisbaar is voor een democratische samenleving. Het Programma Media en Vrijheid van Meningsuiting stimuleert onafhankelijke media, journalisten en mediaorganisaties om het aanbod en de toegang tot informatie zo gevarieerd mogelijk te maken. Het programma richt zich op verbetering van de persvrijheid, kwaliteit van het nieuws, toegang tot informatie voor alle bevolkingsgroepen en financiële levensvatbaarheid van media-initiatieven.

Nieuwe fase

In 2005 is de tweede vierjarige fase van het Programma Media en Vrijheid van Meningsuiting van start gegaan. Ten opzicht van de voorgaande vier jaar heeft het programma het aantal partnerorganisaties beperkt van 40 tot 27 vaste partners en zeven losse organisaties. Ook het aantal landen is beperkt: van alle SADC-landen tot zeven landen: Zuid-Afrika, Zimbabwe, de Democratische Republiek Congo, Namibië, Angola, Mozambique en Swaziland. Deze concentratie bevordert de effectiviteit en de structurelere samenwerking. Daarnaast zal NiZA regionale projecten stimuleren.

Binnen de media-activiteiten die NiZA steunt, is er specifieke aandacht voor de volgende thema's: nieuwe informatie- en communicatietechnologie (ict), *gender*, hiv/aids, armoedebestrijding en het bevorderen van democratische processen zoals verkiezingen en grondwetswijzigingen.

De volgende activiteiten uit 2005 zijn illustratief voor de nieuwe lijn van het Programma Media en Vrijheid van Meningsuiting:

- Met financiële steun van NiZA is in 2005 de **African Media Barometer** opgezet. Deze barometer maakt jaarlijks een analyse van de persvrijheid in alle landen van zuidelijk Afrika. Het project begon in 2005 met Botswana, Swaziland, Zambia, Kenia, Angola en Namibië. Wat de African Media Barometer uniek maakt, is dat het om een zelfanalyse draait, die verder gaat dan het tellen van de hoeveelheid kranten in een land of het aantal gearresteerde journalisten. De onderzoekers voeren ook gesprekken met mensen uit de lokale media, maatschappelijke organisaties en wetenschap. Op basis daarvan wordt per land een 'kaart van de persvrijheid' opgesteld. Hiermee krijgen mediaorganisaties betrouwbare en feitelijke onderbouwing in handen om hun lobby voor pershervormingen kracht bij te zetten.
- Een belangrijk project op het gebied van ict is de **Highway Africa News Agency** (HANA). Dit persbureau startte eind 2003 op de eerste conferentie van de Verenigde Naties over de informatiesamenleving en informatietechnologie

Bedankt

'Vanaf de dag dat ik een "bushradio" ontving, is de reikwijdte van mijn leven veranderd.'

'De radio heeft zowel mijn leven als dat van mijn gemeenschap gered.'

Fragmenten uit bedankbrieven van Zimbabweanen die een opwindradio ontvingen.

(WSIS). Sindsdien volgt een team van zo'n twintig Afrikaanse journalisten de internationale beleidsontwikkelingen omtrent

ict en de gevolgen daarvan voor Afrika. HANA bestaat vooralsnog alléén tijdens grote ict-conferenties. Daar krijgen de medewerkers *training-on-the-job* van ervaren Afrikaanse journalisten. HANA doet terplekke verslag van de conferenties, maar levert ook aan andere persbureaus en internationale media. Ze streeft er naar om in de nabije toekomst het hele jaar door operationeel te zijn.

- Het nieuwsaanbod in Zimbabwe was in 2005 onverminderd slecht. Door repressieve wetten kunnen journalisten en onafhankelijke media hun werk nauwelijks doen. Daarom besloot NiZA achttienhonderd **kortegolf opwindradio's** met buitenlands bereik te verspreiden – zowel in de stad als op het platteland. Zo konden mensen via het buitenland op de hoogte blijven van de situatie in eigen land. Dat was in de aanloop naar de verkiezingen geen overbodige luxe. 'Vanaf de dag dat ik een *bushradio* ontving, is de reikwijdte van mijn leven veranderd', meldt een van de ontvangers. De actie leverde veel positieve reacties op in Nederland en droeg daarmee bij aan het bekend maken van de problematiek in Zimbabwe. Behalve deze pragmatische hulp hebben de media in Zimbabwe ook structurele oplossingen nodig om de nieuwsvoorziening in hun land weer leven in te blazen. Daarom verzamelde NiZA in Johannesburg vertegenwoordigers van media in Zimbabwe, de Zimbabweaanse diaspora en donororganisaties. Drie dagen lang bespraken de aanwezigen nieuwe ideeën, wisselden ze informatie uit en maakten ze plannen.
- Onderzoeksjournalistiek is een ondergeschoven kindje in Afrikaanse media. Behalve dat het een dure tak van sport is, durven journalisten (en hun bazen) zich er vaak niet aan te wagen. Zeker niet in onveilige situaties, zoals in Zimbabwe. Enkele journalisten die er wel mee bezig zijn, verenigden zich in 2003 in het **Forum for African Investigative Reporters** (FAIR). Om ervaringen uit te wisselen, elkaar bij te staan en samen aan onderzoek te werken. Met steun van NiZA ontwikkelden zij een werkwebsite en nieuwsbrief. In het najaar van 2005 was er een internationale conferentie over onderzoeksjournalistiek in Amsterdam. Dankzij financiële steun van NiZA was een aantal FAIR-journalisten daarbij aanwezig.

Wat deed het Mediaprogramma in 2005?

Het Mediaprogramma gaf prioriteit aan:

- Versterken van vaardigheden van partnerorganisaties en hun doelgroepen op het gebied van onder meer journalistiek, ict, marketing en sales (voor bijvoorbeeld kleine radiostations of kranten), lobby;
- Beleidsbeïnvloeding op het gebied van media en vrijheid van meningsuiting, op Nederlands, Europees en Afrikaans niveau;
- Samenwerking met andere mediadonoren.

De partners van het Mediaprogramma planden 134 activiteiten en voerden er 124 uit. Tien projecten werden niet uitgevoerd, onder meer door de veranderde context (Zimbabwe), of gebrek aan capaciteit bij sommige partners.

Voor het Mediaprogramma was zo'n € 2,5 miljoen beschikbaar voor capaciteitsversterking, onderzoek, uitwisseling van informatie en lobby. Dit resulteerde onder meer in honderden deelnemers aan trainingen in journalistiek, radiotechniek, marketing en sales. Partners voerden gezamenlijk onderzoek uit naar de mediasituatie en –wetgeving in de regio. Expertise werd uitgewisseld op het gebied van journalistieke trainingen en media-ondernemerschap. Een aantal organisaties lobbyden actief bij de SADC Heads of State vergadering en de World Summit on Information Society.

Meer weten? Zie www.niza.nl/media

NiZA steunt democratie met vrije media

In 2006 gaat de bevolking van de Democratische Republiek Congo naar de stembus. Ze kiezen een nieuw parlement en een nieuwe president. Het zijn de eerste vrije verkiezingen in ongeveer veertig jaar. Directeur Kizito Mushizi van NiZA-partner Radio Maendeleo in Oost-Congo vertelt dat de informatievoorziening in het land gebrekkig is. Veel mensen weten volgens hem weinig tot niets over de verkiezingen, politieke partijen en situatie van het land. 'Mensen moeten informatie krijgen over politieke, economische en humanitaire misstanden. Zonder die informatie, geen democratie. En zonder democratie geen vrede.'

De behoefte aan nieuws en informatie is er, aldus de directeur. Alleen laten de kwantiteit en kwaliteit vaak te wensen over. De meeste journalisten hebben, net als de meeste Congolezen, helemaal geen ervaring met verkiezingen. Toch moeten ze het volk binnenkort uitleggen wie mag stemmen, hoe dat gedaan kan worden en wie de kandidaten zijn. Vooral hun rol bij het rapporteren van misstanden rondom de verkiezingen is van enorm belang.

Om de jonge media goed voor te bereiden, kregen ruim twintig medewerkers van radiostations in mei 2005 een door NiZA gefinancierde training in Bukavu, in het oosten van Congo. De journalisten oefenden in verslaggeving tijdens verkiezingen, het bijwonen van persconferenties en het zoeken naar informatie op internet. Bovendien werden technici getraind in computervaardigheden en digitale radioproductie. De radiostations gaan namelijk via internet verkiezingsitems uitwisselen. In juni 2006, wanneer de verkiezingen plaatsvinden, wordt de training voortgezet.

Meer weten? Zie www.maendeleo.org

3.6 Samenwerking tussen de programma's

NiZA werkt binnen haar drie thematische programma's samen met ongeveer honderd organisaties in zuidelijk Afrika. Naast deze samenwerking-op-thema heeft NiZA zich in 2005 opnieuw sterk gemaakt voor samenwerking tussen partners uit hetzelfde land, maar uit verschillende programma's. Gezamenlijk bevorderen van democratisering staat hierbij voorop.

In 2003 was NiZA al begonnen met krachtenbundeling in Mozambique en Angola. In 2005 werd deze uitgebreid naar de Democratische Republiek Congo (DRC), Zimbabwe en Swaziland. Daarbij werden ook landencoördinatoren aangesteld. Ter bevordering van de interne communicatie en samenwerking bij NiZA zijn bovendien landenwerkgroepen opgericht. De keuze voor juist deze vijf landen vloeit voort uit de overtuiging dat het stuk voor stuk kwetsbare landen zijn, waar democratisering ofwel

fors wordt tegengewerkt (Zimbabwe en Swaziland) dan wel zeer voorzichtig ontwikkeld wordt (Angola, Mozambique, Democratische Republiek Congo). Mede daarom maakt NiZA zich er ook richting het ministerie en de Europese Unie sterk voor, dat deze landen niet van de politieke agenda verdwijnen.

Mozambique: democratisering van de samenleving

2005 was het eerste jaar van de nieuwe regering onder president Armando Guebuza. Gezien zijn verkiezingsbeloftes om de armoede en corruptie te bestrijden, waren de verwachtingen hooggespannen. Hoeveel succes zou zijn gehamer op het veranderen van de 'laat maar waaien-mentaliteit' van ambtenaren hebben – de mentaliteit die corruptie en bureaucratie in de hand werkt? Enkele ministers haalden in ieder geval driftig de bezem door de voordeeltjes waaraan veel hogere ambtenaren al jaren gewend waren. De toekomst moet uitwijzen of deze voortvarendheid effectief is of juist averechts werkt, omdat ze te veel weerstand oproept. En hoe democratisch is *deze* regering? Toen de definitieve verslagen van internationale waarnemersmissies bekend werden, bleek toch veel aan te merken op het eerlijke gehalte van de laatste verkiezingen. Ook de lage opkomst baarde zorgen.

In Mozambique dragen de partners van NiZA bij aan democratisering van de samenleving. Zij doen dit via publieke debatten, informatie voor analfabete burgers, voorlichting over burgerrechten en lobby voor zowel een betere kieswet als toegang tot officiële informatie. In het kader van het verkiezingsprogramma 2005 werd een platform gevormd van NiZA-partners en andere groepen die zich op een of andere manier voor dit 'democratiseringswerk' inzetten. Dat gebeurde in het kader van PEPSA, dat zich expliciet op de voorwaarden voor vrije en eerlijke verkiezingen richt.² Het platform heeft inmiddels een activiteitenplan voor de komende jaren opgeleverd. Ook is een begin gemaakt met de fondswerving.

Op 25 juni werd in Amsterdam op grootse wijze gevierd dat Mozambique dertig jaar onafhankelijk is. Het feest was georganiseerd door NiZA en een groep vrijwilligers die in Mozambique gewerkt hadden. De opkomst was met zo'n zevenhonderd mensen hoog. Daarnaast gaf NiZA in Nederland drie publicaties uit over Mozambique: een kritisch verslag over de verkiezingen, een publicatie ter gelegenheid van de beëindiging van de stedenband tussen Amsterdam en Beira, en een terugblik op de veertigjarige relatie tussen Nederland en Mozambique.

Angola: lange weg naar verkiezingen

Bijna drie jaar na de oorlog verwachtte Angola in 2005 eindelijk verkiezingen te kunnen houden. Ook dit jaar bleven ze echter uit. De hoop richt zich nu op 2006. Intussen bestaan er wel diverse nationale en provinciale verkiezingsnetwerken. Deze richten zich vooral op verkiezingsvoorlichting en training van waarnemers.

In het kader van het verkiezingenprogramma PEPSA stimuleerde NiZA de vorming van een Angolees platform van organisaties. Dit platform ontplooit gezamenlijk activiteiten om de weg naar verkiezingen te plaveien. Daarvoor moet nog veel gebeuren. Vooral buiten de hoofdstad Luanda zijn democratische beginselen ver te

² Zie paragraaf 5.2: PEPSA.

zoeken. Denk aan toegang tot informatie, vrijheid van meningsuiting en van vergadering of ruimte voor oppositiepartijen. Bovendien legt de leidende elite geen enkele verantwoording af over wat er gebeurt met de opbrengsten van olie- en diamantwinning. Van enige sociale investering is weinig te zien.

Ooggetuige

'Critici van de regering worden nog steeds gearresteerd. De systematische repressie van de regering leidt onvermijdelijk tot verzwakking van burgerorganisaties. Zij krijgen van de jeugdmilities nog steeds geen toegang tot veel gebieden in Zimbabwe voor hun ontwikkelingsprogramma's. Activisten staan bloot aan de willekeur van deze boevenbendes, die vrijelijk mensen schijnen te mogen intimideren en aanvallen. En als zij aan het geweld van de milities ontkomen, staat een partijdig politie-apparaat klaar.'

Abel Chikomo van NiZA-partner MMPZ over de vrijheid van meningsuiting in Zimbabwe.

Het PEPSA-platform van ontwikkelingsorganisaties, religieuze groepen, mensenrechtenclubs en journalisten wilde in 2005 een activiteitenplan voor de komende jaren opstellen. Dit bleek echter niet haalbaar. Er ontstond verwarring over de toegevoegde waarde van het PEPSA-programma in Angola ten opzichte van de reeds bestaande en met elkaar concurrerende verkiezingsnetwerken. In 2006 zullen NiZA en de meest betrokken deelnemers besluiten of het zinvol is door te gaan.

Zimbabwe: zoeken naar nieuwe mogelijkheden

Zimbabwe was en is een land in crisis.³ De onderdrukking van maatschappelijke organisaties ging ook in 2005 onverminderd door. Dit heeft na vijf jaar duidelijke sporen achtergelaten op de meeste NiZA-partners. Sommige organisaties zijn verboden of raakten door een verbod op buitenlandse steun in financiële problemen.

Medewerkers zijn gearresteerd, gemarteld of geïntimideerd. Sommigen hebben ander werk gezocht of zijn het land uitgevlucht.

NiZA steunt nog altijd tien partners in hun strijd voor een rechtvaardiger Zimbabwe. Daarnaast probeert NiZA via Zimbabwe Watch, het samenwerkingsverband van Nederlandse organisaties, met lobby en voorlichting de internationale schijnwerpers op Zimbabwe te houden. In 2005 besteedde NiZA bovendien € 50.000 uit het Fonds voor Democratie. Dit geld ging onder andere naar een inventarisatie van uitwijkmogelijkheden voor bedreigde activisten, de aanschaf en distributie van kortegolfradio's met buitenlands bereik en demonstraties aan de Zimbabwaanse grens.⁴ Voor 2006 is voor deze activiteiten € 125.000 gereserveerd. Een deel daarvan werd beschikbaar gesteld door Hivos.

NiZA stelt regelmatig Zimbabwaanse organisaties in staat gezamenlijk nieuwe strategieën en activiteiten te ontwikkelen. Waar mogelijk ondersteunt NiZA nieuwe plannen. In 2005 stelde NiZA ook een coördinator aan om de samenwerking tussen partners te bevorderen en te onderzoeken welke initiatieven zijn overgebleven in Zimbabwe. Omdat veel Zimbabwanen hun land zijn ontvlucht, werd ook gekeken hoe deze diaspora een rol kan spelen bij de strijd voor vrijheid in hun land.

Internationaal bekijkt NiZA hoe de Nederlandse overheid, de EU, de VN en Afrikaanse organen de druk kunnen opvoeren op president Mugabe. De inzet blijft: naleving van de internationale verdragen voor mensenrechten, recht op voedsel, onderwijs,

³ Zie paragraaf 5.3: Zimbabwe Watch

⁴ Zie paragraaf 3.5: Programma Media en Vrijheid van Meningsuiting.

gezondheidszorg en vrijheid van meningsuiting. Deze lobby werd en wordt in samenwerking met Zimbabwe Watch verder ontwikkeld.

Democratische Republiek Congo: de vloek van rijkdom

Twee jaar na de ondertekening van het vredesakkoord is de toestand van de Democratische Republiek in 2005 nog steeds erg zorgwekkend. Ondanks het staakt-het-vuren en de installatie van een overgangsregering in 2003, blijft de dreiging van een burgeroorlog in de lucht hangen. Het oostelijk deel van het land lijdt nog steeds onder geweld van gewapende militias. Voor 2006 staan verkiezingen gepland. De grote vraag is of daarna de relatieve vrede blijft bestaan of dat opnieuw conflicten zullen uitbreken.

Aan de oorlog lagen zowel politieke als economische redenen ten grondslag. Congo bezit enorme minerale rijkdommen, die de inzet waren van de gevechten. Alle strijdende partijen haalden voordeel uit de heersende anarchie en plunderden de natuurlijke bronnen.

Ondanks de enorme grootte van het land, de gespannen politieke verhoudingen en de geringe interesse in Europa voor het land, zette NiZA in de afgelopen jaren een enorme stap voorwaarts in het opbouwen van partnerrelaties in Congo. Na het einde van de oorlog werden de eerste contacten met journalistenorganisaties gelegd. Inmiddels werkt NiZA samen met zeven partnerorganisaties; op het gebied van media en van maatschappelijk verantwoord ondernemen in de grondstoffensector.

In 2005 heeft NiZA een DRC-coördinator aangesteld ter bevordering van de integratie tussen verschillende activiteiten van NiZA-partners in het land. Bovendien overlegt de coördinator met andere Europese organisaties die in de DRC actief zijn en onderhoudt deze de contacten met het ministerie van Buitenlandse Zaken en de EU.

NiZA, PANOS-Frankrijk en enkele Congolese partners bereidden in 2005 activiteiten voor om de burgers voor te lichten over de komende verkiezingen en over politiek belangrijke onderwerpen, zoals de grondstoffenroof. Samenwerking tussen maatschappelijke organisaties die veel van de grondstoffenkwestie afweten en media vormt een belangrijk onderdeel bij deze plannen.

Swaziland: problemen en behoeften in kaart

Swaziland kampt met een humanitaire, economische en politieke crisis. Het land telt ruim één miljoen inwoners en kent met veertig procent één van de hoogste percentages hiv/aidsbesmettingen ter wereld. Er heerst grote armoede en werkeloosheid. Op het platteland is enorme voedselschaarste door langdurige droogte en mislukte oogsten. Koning Mswati III regeert met harde hand. De vrijheid van meningsuiting is beperkt en politieke partijen zijn verboden. De politie treedt hard op tegen de oppositie en rechtspraak is niet onafhankelijk.

In 2005 werd na een langdurig proces een nieuwe grondwet aangenomen. De oude was in 1973 door de toenmalige koning afgeschaft, zonder plaats te maken voor een ander. De nieuwe grondwet is geschreven door een commissie waaraan aanvankelijk ook maatschappelijke organisaties deelnamen. Zij verlieten de commissie uit protest, omdat ze niets in te brengen hadden. Volgens critici bevestigt de grondwet de grote macht van

de koning. Bovendien lijken fundamentele basisrechten er weliswaar in opgenomen, maar ook weer tenietgedaan door andere artikelen.

Kerken, maatschappelijke organisaties en politieke bewegingen organiseerden grote demonstraties tegen de grondwet. Eind 2005 sloeg het regime terug door leden van de belangrijkste – en verboden – oppositiepartij PUDEMO te arresteren. Dit op verdenking van betrokkenheid bij een serie bomaanslagen. Naar verluid zijn de gearresteerden ernstig gemarteld.

Veel westerse donoren trekken zich uit Swaziland terug. Niet alleen omdat van democratisch bestuur en transparantie geen sprake is, maar ook omdat Swaziland als een onbelangrijk land op de wereldkaart wordt beschouwd. Juist de aanhoudende politieke crisis is voor NiZA reden om te onderzoeken waar NiZA's inzet een verschil kan maken. Er zijn gesprekken gevoerd met ongeveer vijftien maatschappelijke organisaties en media. Doel was te inventariseren waar hun grootste problemen, behoeften en mogelijkheden lagen. Deze gesprekken worden in 2006 voortgezet.

Ook financierde NiZA een strategische workshop voor de journalistenorganisatie Swaziland National Association of Journalists (SNAJ). SNAJ was betrokken bij de oprichting van een Raad voor de Journalistiek, maar kampte met interne problemen en onduidelijkheid over haar rol binnen de mediasector in Swaziland. Hierdoor kon SNAJ geen rol van betekenis spelen in dit proces. Zo dreigde een unieke kans verloren te gaan op een zelfregulerend, dus niet door de regering gestuurd controlemechanisme voor de media. Tijdens de workshop werd de interne crisis bij SNAJ aangepakt. Vervolgens werd de oprichting van de Raad weer in gang gezet.

3.7 Risicoanalyse

Uit het voorgaande blijkt dat het werk van NiZA en met name van de partnerorganisaties niet zonder risico is. NiZA ondersteunt veel organisaties die door hun regering als een bedreiging worden gezien. Medewerkers van partnerorganisaties zijn regelmatig slachtoffer van intimidaties, arrestaties en soms ook geweld. Zeker wanneer een organisatie zich profileert als actieve lobbyist of campagnevoerder, kan dit leiden tot stevige repressie van regeringszijde. Verschillende regeringen proberen ook via de wet de speelruimte van maatschappelijke organisaties te beperken. Bijvoorbeeld door eisen te stellen aan buitenlandse financiering en registratie.

Deze omstandigheden beperken de mogelijkheden van partners om hun werk te doen. Tegelijkertijd vormen deze omstandigheden ook de reden om te blijven hameren op mensenrechten, recht op informatie en op transparantie binnen de grondstoffensector. Flexibiliteit van de kant van NiZA en regelmatig contact met partners is hierbij van groot belang, evenals voorlichting over praktische veiligheidsmaatregelen voor mensenrechtenactivisten via NiZA's Mensenrechtenprogramma.⁵

Een ander risico dat de effectiviteit van het werk van NiZA en de partners bedreigt, is de aids-pandemie. Hiv/aids ondermijnt economische en sociale structuren en daarmee het werk aan democratisering. Binnen partnerorganisaties valt personeel weg en

⁵ Zie paragraaf 3.1

daarmee kennis, contacten, institutioneel geheugen en soms ook motivatie. NiZA's antwoord hierop is de partnerorganisaties te ondersteunen in het opbouwen van een solide organisatie op financieel, strategisch, personeels- en managementniveau. Een groot deel van NiZA's bestedingen in zuidelijk Afrika komt hieraan ten goede.

Een risico van een andere orde is dat NiZA en de partners werken aan doelstellingen waarbij de vorderingen en resultaten niet direct zichtbaar zijn. Een democratisch zuidelijk Afrika, in de brede zin van het woord, is geen kwestie van een paar jaar, maar van decennia of zelfs langer. Ook zijn de tussentijdse resultaten voor de buitenwereld niet altijd even zichtbaar. Lobby voor een betere wet of voor serieuze naleving erop kan pas na jaren succesvol zijn. Ondertussen worden er wel brieven geschreven, gesprekken gevoerd en genetwerkt, maar veel daarvan gebeurt achter de schermen. Wél zichtbaar zijn de journalisten die beter getraind hun werk doen, net zoals de rechtshulpverleners en de mensenrechtensorlichters. Ook zichtbaar zijn de onderzoeksrapporten over de plundering van grondstoffen en de aandacht van de media.

Het risico dat NiZA hierbij loopt is niet te voldoen aan de publieke (en politieke) vraag naar directe en meetbare resultaten. Het antwoord dat NiZA hierop formuleert is enerzijds aandacht te besteden aan de misstanden in zuidelijk Afrika en wat onze partnerorganisaties daaraan in de dagelijkse praktijk doen. Anderzijds maakt NiZA zich sterk voor een evaluatiesysteem dat niet alleen de kwantiteit van ons werk in beeld brengt, maar ook de kwaliteit.

4 Activiteiten in Nederland en Europa

Hiv/aids, oorlogen, hongersnood en corruptie. Wanneer het Afrika betreft, halen hoofdzakelijk dit soort berichten de media. 'Afrika-moeheid' ligt op de loer. NiZA ziet het als een van haar doelstellingen om Afrika op de kaart houden. Op een genuanceerde en aansprekende manier. En niet louter gericht op de zorgwekkende ontwikkelingen, maar ook op de kracht van het continent.

NiZA ziet het als haar taak om continu informatie over zuidelijk Afrika te verzamelen, analyseren en te verspreiden onder diverse doelgroepen. De afdeling Communicatie speelde hierbij een grote rol. Daarnaast waren ook NiZA's Bibliotheek, Informatie- en Documentatiecentrum (BIDOC), het tijdschrift *ZAM* en de lobby-afdeling zeer actief in het informeren van het publiek, de politiek en de pers. NiZA versterkte zo haar naam als kenniscentrum op het gebied van zuidelijk Afrika.

Activiteiten als de Scriptieprijs, het Levend Jaarboek, de Mandela Lezing, de Afrika Bouwt-campagne, artikelen en publicaties attendeerden het publiek op de politieke en maatschappelijke situatie in zuidelijk Afrika.

Maar NiZA wil in Europa méér dan alleen informatie verspreiden en de publieke opinie beïnvloeden. In NiZA's visie zijn noodzakelijke veranderingen in zuidelijk Afrika onder meer afhankelijk van beleid en maatregelen van westerse landen. Met eigen analyses, (journalistieke) onderzoeksrapporten en contacten met de pers versterkten NiZA en de zuidelijke partnerorganisaties hun lobbypositie ten opzichte van beleidsmakers in Europa.

De afdelingen die zich bezighouden met activiteiten in Nederland en Europa werden gebundeld en onder één afdelingshoofd Europese Activiteiten gebracht. Dat komt de Europese lobby van NiZA en partners ten goede. Bovendien worden beleidsontwikkeling en projectmatig werken zo makkelijker.

Ook waren er diverse activiteiten om NiZA's naamsbekendheid te vergroten, donateurs te informeren en fondswerving mogelijk te maken. Deze activiteiten verankeren NiZA stevig in de samenleving en zorgen voor zowel inhoudelijke als financiële steun voor NiZA's activiteiten.

4.1 Communicatie en voorlichting

Afrika Bouwt

In 2005 klonk het startschot voor de campagne 'Afrika Bouwt. NiZA bouwt mee. Aan democratie, vrijheid en rechten'. Deze campagne over democratisering staat voor de constructieve weg die Afrika is ingeslagen, na decennia van oorlog en onderdrukking. Afrikanen bouwen, met succes en tegenvallers, aan een vrije toekomst voor iedereen.

Afrika Bouwt zet regelmatig de schijnwerper op een ander land in zuidelijk Afrika. In de eerste helft van 2005 was dit Zimbabwe. In de tweede helft was het de Democratische Republiek Congo.⁶

Succesvolle Zimbabwe-campagne

In de aanloop naar de omstreden verkiezingen in Zimbabwe voerde NiZA van februari tot juni een publiekscampagne met de slogan: ‘Wat heb je aan verkiezingen als er niets te kiezen is?’ Onderdelen van deze campagne waren een radiospot, verkiezingsposters van fictieve partijen in de grote steden in Nederland en een handtekeningenactie voor twee bedreigde mensenrechtenactivisten. Het leidde tot veel aandacht voor Zimbabwe in de media en vragen van journalisten aan het adres van NiZA. Binnen twee weken ondertekenden tweeduizend mensen de petitie. Ongeveer vijftig deskundigen en journalisten bezochten een avondprogramma in de Rode Hoed. Boven verwachting veel donateurs gaven gehoor aan NiZA’s oproep om de Zimbabwaanse democratie te steunen: € 56.231 kwam binnen voor het Fonds voor Democratie in Zimbabwe – ruim € 6.000 meer dan verwacht. NiZA ontving ook aanmerkelijk meer spontane giften.

De opbrengst kwam ten goede aan enkele partnerorganisaties die zich inzetten voor onafhankelijke media en het aan de kaak stellen van mensenrechtenschendingen in hun land. Zoals *The Zimbabwean*, een onafhankelijke krant die is opgericht door Zimbabwaanse journalisten in ballingschap. Met geld uit het fonds kon de krant in Zimbabwe zelf worden gedistribueerd. De mensenrechtenorganisatie *National Constitutional Assembly* (NCA) organiseerde met het geld uit het fonds publieke debatten over de verkiezingen en gaf mensen voorlichting over hun democratische grondrechten.

Afrika op de kaart

Maar het was niet alleen Zimbabwe dat in 2005 de klok sloeg. NiZA organiseerde ook veel activiteiten om landen onder de aandacht te brengen die minder vaak de media halen. Uiteenlopende groepen, van donateurs tot deskundigen, konden terecht op allerlei evenementen. Een greep uit het voorbije jaar:

- In het najaar organiseerde NiZA met financiële steun van Hivos en STOP AIDS NOW! en de inzet van twintig vrijwilligers het **Levend Jaarboek Zuidelijk Afrika**; een jaarlijks terugkerende avond vol debat en interviews met (Afrikaanse) gasten. Vanwege de belangrijke verkiezingen in 2006 stond de Democratische Republiek Congo centraal. Hoofdgast Kizito Mushizi vertelde hoe hij als directeur van het radiostation Maendeleo dagelijks moet balanceren tussen de drang om nieuws te brengen en de noodzaak om machthebbers en rebellengroepen te vriend te houden. Ook ging hij in op de schadelijke rol die de grondstoffen van Congo hebben gespeeld in de burgeroorlog. Ongeveer tweehonderdvijftig mensen kwamen op de avond af;
- NiZA hield tijdens de **Afrika-dag** van de Evert Vermeer Stichting twee workshops voor honderd deelnemers over kiezersvoorlichting in Malawi en

⁶ Zie www.afrikabouwt.nl

illegale grondstoffenhandel. In totaal bezochten duizend mensen de Afrika-dag;

- Samen met het Prins Claus Fonds hield NiZA een openbaar interview met de **Zuid-Afrikaanse cartoonist Zapiro**. Zo'n driehonderd mensen luisterden in Amsterdam naar de winnaar van de Prins Claus Prijs. Ook organiseerde NiZA een workshop met Zapiro voor twintig Nederlandse cartoonisten;
- Zowel Mozambique als Angola vierden in 2005 dat zij dertig jaar geleden onafhankelijk werden van Portugal. Ter gelegenheid hiervan organiseerde NiZA **twee feestelijke avonden** voor in totaal duizend feestgangers. Beide keren waren niet mogelijk geweest zonder de grote inzet van veel vrijwilligers, die ofwel uit Afrika afkomstig waren, of daar als Nederlandse ontwikkelingswerkers gewerkt hadden;
- Ruim vierduizend mensen bezochten de **fototentoonstelling Moving in Time**, over tien jaar democratie in Zuid-Afrika. De expositie van fotograaf George Hallett werd met steun van NiZA in Zwolle mogelijk gemaakt;
- In september kwamen honderdtwintig studenten af op de Zuidelijk Afrika Avond op de universiteit van Utrecht. Daar werd na een levendig studentendebat de **NiZA-Scriptieprijs** uitgereikt door Tweede-Kamerlid Diederik Samsom en konden aanwezigen informatie krijgen over stages en onderzoek in zuidelijk Afrika;
- Voor het derde jaar op rij konden Nederlandse jongeren via NiZA meedoen aan een **rapworkshop en een lessenserie over hiv/aids** in Zuid-Afrika. Ruim achttienhonderd middelbare scholieren deden mee.

Heel het jaar was NiZA aanwezig op allerlei **festivals**, onder andere bij Let's meet Africa (Eindhoven) en het Full Colour Festival (Emmen). Daar presenteerde NiZA het werk van haar partners met als doel nieuwe mensen enthousiast te maken. In 2006 worden deze activiteiten verder uitgebouwd.

Digitale schatkamer en andere info-kanalen

In de loop der jaren is op de website www.niza.nl een schat aan informatie en rapporten verzameld over zuidelijk Afrika. Momenteel bevat de site zo'n negenhonderd rapporten in pdf-formaat en groeit ze steeds meer uit tot de digitale broer van de NiZA-bibliotheek. Dagelijks worden gemiddeld vijftig pdf-bestanden gedownload. In heel 2005 telde de site 123.000 bezoekers.

Ook via de traditionele kanalen van persvoorlichting en als uitgever van publicaties voor uiteenlopend publiek, maakt NiZA haar naam van kenniscentrum over zuidelijk Afrika waar.⁷ In 2005 wist NiZA de media regelmatig te interesseren voor onthullende rapporten en interviews met haar gasten uit de regio. Zo kreeg de Zimbabweaanse advocate Beatrice Mtetwa tweemaal een paginagroot artikel in landelijke dagbladen. De

⁷ Zie de bijlage (hoofdstuk 13) voor een overzicht van publicaties uit 2005.

verkiezingen in Zimbabwe vormden uiteraard een piek in het aantal persmomenten: medewerkers van NiZA gaven analyses en commentaar via kranten (tien maal), radio (elf maal) en televisie (driemaal). Ook de tentoonstelling Diamond Matters met foto's van Kadir van Lohuizen kreeg veel pers met fotoreportages in *Vrij Nederland*, lange interviews op Radio 1 en meerdere artikelen in landelijke dagbladen.

Moslimtheoloog spreekt Mandela Lezing uit

Op 20 mei organiseerde NiZA samen met Hivos voor de tweede keer de Mandela Lezing. In een volle Nieuwe Kerk in Amsterdam hield de Zuid-Afrikaanse moslimtheoloog Farid Esack een inspirerend verhaal over 'verzoening na 11 september'. Hij ging uitvoerig in op het vijanddenken in Nederland tussen 'autochtone' Nederlanders en moslims. De anti-apartheidsleus 'onrecht tegenover één is onrecht tegenover allen' zou volgens Farid Esack de zachtheid kunnen terugbrengen in het huidige kille klimaat. Behalve Farid Esack sprak de Amsterdamse wethouder Ahmed Aboutaleb, bekend om zijn inzet voor de betere verstandshouding tussen moslims en niet-moslims. Hij onderstreepte het belang van goede leiders van alle bij verzoening betrokken partijen. Zij kunnen de feiten niet veranderen, maar wel de perceptie ervan. De Volkskrant drukte de volledige lezing af.

Meer weten? Zie www.niza.nl/mandelalezing

Bezoekers van de NiZA-site hadden grote interesse voor het rapport over mensenrechtenschendingen in de diamantrijke provincies in Angola. *Lundas. The Stones of Death* werd in 2005 duizend keer gedownload van de site.⁸

ZAM: vernieuwing goed ontvangen

NiZA's kwartaalblad *Zuidelijk Afrika Magazine (ZAM)* onderging in het laatste kwartaal van 2005 een grondige gedaanteverwisseling. Die was nodig om het tijdschrift toegankelijker te maken voor nieuwe lezers. Door middel van een inhoudelijke aanscherping probeert *ZAM* in toon, beeld en onderwerpkeuze nieuwe lezers aan te trekken. Curve Vormgevers stak het tijdschrift kosteloos in een nieuw jasje. NiZA maakte zich in 2005 sterk voor die vernieuwing en een daaraan gekoppelde promotiecampagne. Als uitgever streeft NiZA ernaar het aantal lezers in 2006 met 15 procent te laten groeien.

In *de Volkskrant* werd de vernieuwde *ZAM* toegejuicht als een tegengeluid voor doemdenkers die Afrika als een verloren continent beschouwen. Een geluid dat bovendien geen moraliserende toon heeft. *ZAM*, schrijft recensent Jan Zandbergen, wil zich niet 'alle ellende aantrekken en iedereen verketteren die niet ook verontwaardigd is.' *ZAM*, concludeert Zandbergen, is een derde weg ingeslagen: aantrekkelijk 'voor mensen die de schoonheid en potentie van het continent erkennen, maar niet blind zijn voor de tekortkomingen. Dat zijn de personen die inzien dat de problemen, machtsverhoudingen en structuren zo ingewikkeld zijn dat er geen panklare oplossing voor bestaat.'

In het afgelopen jaar haalde *ZAM* meermalen de landelijke media. Naar aanleiding van een bijdrage over misleiding door de Duitse medicus Rath, die beweert dat met zijn vitaminesupplementen aids kan worden bestreden, werden zelfs kamervragen gesteld. Minister Hoogervorst van Volksgezondheid toonde zich in antwoord op vragen van Kees Vendrik (GroenLinks) bereid een onderzoek te overwegen naar de Nederlandse websites van Rath, die zijn preparaten vanuit Almelo distribueert.

⁸ Zie paragraaf 3.3: Programma Economische Rechtvaardigheid.

4.2 Fondswerving

Achterban blijft NiZA trouw

Het aantal mensen dat NiZA steunt, bleef in 2005 met 21.461 redelijk stabiel ten opzichte van vorige jaren. Ongeveer de helft van deze groep ontvangt vier keer per jaar een giftverzoek. Ook in 2005 bleek dat NiZA's achterban hart heeft voor zuidelijk Afrika. Naar aanleiding van een campagne omtrent Zimbabwe kwamen veel spontane giften binnen voor het speciale Fonds voor de Democratie in Zimbabwe. En de trouwe donateursgroep gaf méér in vergelijking met andere oproepen.

Donateurs zijn voor NiZA van grote waarde. Vanwege de financiële steun. Maar ook omdat zij in Nederland bijdragen aan het draagvlak voor ontwikkelingssamenwerking. En omdat zij het bestaan van NiZA legitimeren. NiZA doet dan ook graag iets terug. Donateurs ontvangen bijvoorbeeld vier keer per jaar een nieuwsbrief. Ook krijgen zij gratis toegangskarten tot publieksevenementen van NiZA, zoals het Levend Jaarboek. Bovendien ontvangen donateurs speciale (boek)aanbiedingen en persoonlijke bedankbrieven met een klein presentje bij grote giften.

NiZA houdt rekening met de wensen van donateurs, zoals het aantal maal dat men post wil ontvangen. NiZA ontving in 2005 tien klachten die naar tevredenheid zijn afgehandeld. Verder ontving en beantwoordde NiZA 275 telefoontjes en 795 brieven en e-mails. Het merendeel betrof administratieve wijzigingen zoals het nemen of opzeggen van een abonnement op *ZAM*, en het aanmelden of opzeggen van een machtiging.

Giften lopen iets terug

Voor het algemene NiZA-fonds ontving NiZA in 2005 bijna 26.000 giften. Daaronder vallen (spontane) donaties, periodieke overschrijvingen en schenkingen via een notariële akte of testament. Dit zijn 1.500 minder giften in vergelijking met vorig jaar. Het totale bedrag voor het NiZA-fonds, inclusief de giften voor Zimbabwe, kwam uit op € 414.642. Dit is 5 procent minder dan in 2004.

4.3 Bibliotheek, informatie- en documentatiecentrum

Actuele en historische informatie en documentatie over zuidelijk Afrika toegankelijk maken. Dat is het doel van NiZA's Bibliotheek, Informatie- en Documentatiecentrum (BIDOC). De doelgroep bestaat uit studenten, journalisten, scholieren, onderzoekers, deskundigen en NiZA-medewerkers zelf. Het aantal externe bezoekers van het BIDOC bleef stabiel, net als het aantal vragen per telefoon of e-mail. Uit bezoekersformulieren blijkt dat de tevredenheid over de collectie en de dienstverlening groot is. Op de website vormen de pagina's onder beheer van BIDOC, met bijna duizend publicaties, een grote vaste waarde.

Collectie uitgebreid

De drie vaste medewerkers slagen er ieder jaar in om de collectie flink uit te breiden. De bibliotheekcatalogus groeide in 2005 opnieuw met drieduizend nieuwe *records*. Het totaal aantal *records* is nu meer dan twintigduizend. Tweemaal per jaar neemt informatie-multinational National Inquiry Services Centre - Zuid-Afrika (NISC-ZA) de bibliotheekcatalogus van BIDOC op in twee internationaal verspreide verzamel-cdroms

met databases over Afrika. Ook bibliotheken uit andere landen leveren hun gegevens hiervoor aan.

De totale collectie van BIDOC wordt, na één jaar vertraging, in 2006 toegankelijk via de website. De hoeveelheid video's is verder uitgebreid tot ruim negenhonderd banden, onder meer door een schenking van het (opgeheven) Missionair Centrum in Heerlen. Naast boeken, video's, foto's en documentatie heeft BIDOC 175 abonnementen op tijdschriften uit en over zuidelijk Afrika.

Voor mensen die zich snel willen inlezen in een actueel onderwerp stelt BIDOC jaarlijks dossiers samen. In 2005 werd het bestaande dossier over hiv/aids in het zuiden van Afrika geactualiseerd.

Archief in de belangstelling

De interesse voor BIDOC's archief- en documentatiemateriaal uit de periode van de strijd tegen kolonialisme en apartheid neemt steeds meer toe. In Nederland, maar ook in zuidelijk Afrika. BIDOC schonk de grote internetdatabase van de Amerikaanse Ithaka-organisatie tientallen gevraagde publicaties over de geschiedenis van de vrijheidsstrijd in zuidelijk Afrika. Ook werden afbeeldingen van NiZA's volledige collectie van driehonderd *buttons* over de anti-apartheidstrijd op de website geplaatst van het African Activist Archive in de Verenigde Staten.

BIDOC werkt op verschillende manieren samen met bibliotheken en archieven in Europa en zuidelijk Afrika. Samen met het Historisch Archief in Maputo (HAM) werd in 2005 een publicatie over de relatie tussen Nederland en Mozambique voltooid. Het boek werd breed verspreid in Mozambique. Al eerder verscheepten de bibliothecarissen vele foto's, posters, films en video's naar het HAM. Verder werden zeshonderd boeken (dubbele exemplaren) gedoneerd aan zo'n twintig bibliotheken, documentatiecentra en NiZA-partners in zuidelijk Afrika.

Meer weten? Zie www.niza.nl/bidoc

4.4 Het politieke klimaat in Den Haag en Europa

Maak Het Waar. Armoede de wereld uit!

2005 stond in het teken van de Millenniumdoelen. Hoe ver zijn de Verenigde Naties (VN), die vijf jaar eerder afspraken om in 2015 onder meer de armoede te hebben gehalveerd? Aan de vooravond van de Algemene Vergadering van de VN in september, maakte de wereldwijde serie popconcerten Live 8 miljoenen mensen bewust van de noodzaak van armoedebestrijding.

In Nederland organiseerde een platform van organisaties, waaronder NiZA, de grote publiekscampagne Maak Het Waar. Armoede de wereld uit!⁹ Dit platform ten behoeve van de Millenniumdoelen heeft ook veel druk uitgeoefend op Nederlandse politici om zich aan hun beloften te houden en met concrete resultaten uit New York terug te komen.

⁹ Zie www.maakhetwaar.nl

Tijdens de VN-top in september werden echter geen harde afspraken gemaakt over de kwijtschelding van schulden en de verhoging van de ontwikkelingshulp.

Regels hier = regels daar

Om de Millenniumdoelen te realiseren zijn voorwaarden zoals democratie, respect voor de mensenrechten en een rechtvaardige economische ontwikkeling van groot belang. In haar lobbywerk blijft NiZA dit centraal stellen. Daarom concentreert NiZA zich in Den Haag én in Europa ook op maatschappelijk verantwoord ondernemen in de Afrikaanse grondstoffenindustrie. Veel bestaande maatregelen zijn te vrijblijvend en NiZA pleit voortdurend voor strengere regelgeving en handhaving.

NiZA's uitgangspunt is dat Europese bedrijven, zoals Shell, zich buiten Europa net zo moeten gedragen als in eigen land. Na acties van NiZA-partners uit Zuid-Afrika heeft het olieconcern ondertussen een begin gemaakt met de vervanging van verouderde apparatuur. Dat is een succes, maar om te voorkomen dat soortgelijke zaken één voor één moeten worden aangevochten, handhaaft NiZA haar pleidooi voor bindende regelgeving.¹⁰

Ook werd in 2005 – mede door inspanningen van NiZA – Angola gepasseerd voor het vice-voorzitterschap van het internationale Kimberley-overleg. Dit overleg streeft uitbanning van de illegale diamanthandel na. Angola's kandidatuur ondervond flinke weerstand. Het door NiZA naar buiten gebrachte onderzoek *Lundas. The Stones of Death* laat zien dat de Angolese regering de mensenrechten op grote schaal schendt in de diamantrijke provincies.¹¹ Dat maakt Angola volstrekt ongeschikt als medecontroleurs van de Kimberley-regels. Uiteindelijk kreeg de Europese Commissie het vice-voorzitterschap voor 2006. Zij promoveert het volgende jaar automatisch tot voorzitter.

¹⁰ Zie paragraaf 3.3 Programma Economische Rechtvaardigheid.

¹¹ Idem.

5 Samenwerking

NiZA werkt aan structurele veranderingen. Daarvoor zijn onder meer wijzigingen nodig van politiek beleid, in de landen in Afrika, in Europa en ook in Nederland. Om effectief te opereren is samenwerking keihard nodig. Daarom spant NiZA zich in om kennis en contacten zo efficiënt mogelijk te verspreiden. Dat doet ze op heel veel verschillende manieren.

NiZA brengt haar partners in contact met elkaar en stimuleert hun onderlinge samenwerking. Dat klinkt logischer dan het is: in jonge democratieën zoals Angola en Mozambique opereren maatschappelijke organisaties vaak geïsoleerd. Contacten met zusterorganisaties elders zijn beperkt. Dankzij NiZA ontmoetten milieuactivisten uit Angola en Zambia in 2005 Zuid-Afrikaanse activisten. Zij bespraken hoe ze elkaar kunnen helpen in de strijd tegen milieuvervuilende mijnbouwbedrijven in hun landen. Dat zijn vaak dochterondernemingen van één en hetzelfde moederbedrijf.

NiZA zoekt ook in Nederland en Europa naar samenwerking. In verschillende projecten trekt NiZA op met andere organisaties. Soms eenmalig, soms structureel.¹² Contacten met partners in zuidelijk Afrika maken NiZA gewild voor organisaties in Europa.

Mede op initiatief van NiZA werd in 2001 Zimbabwe Watch opgericht: een samenwerkingsverband van de belangrijkste Nederlandse organisaties die in Zimbabwe werken. De leden willen zo de lobby richting Den Haag en Brussel versterken.

In 2005 sloot NiZA een structurele samenwerkingsovereenkomst met Hivos. In 2006 worden onderhandelingen voor samenwerking met Action Aid International gestart.

In dit hoofdstuk worden vier structurele samenwerkingsverbanden uitgelicht:

- Alliantie met Hivos;
- Verkiezingsprogramma PEPSA;
- Zimbabwe Watch;
- South African-Netherlands Research Programme on Alternatives in Development.

De laatste twee zijn gehuisvest in het kantoor van NiZA.

5.1 Hivos

Om de krachten te bundelen sloten NiZA en de ontwikkelingsorganisatie Hivos in mei een convenant om op verschillende terreinen meer te gaan samenwerken. NiZA en Hivos vullen elkaar goed aan. NiZA biedt kleinschalige, op maatwerk gerichte capaciteitsopbouw. Partners rapporteren regelmatig dat de ontwikkelde capaciteit beter kan worden ingezet bij schaalvergroting van hun project. NiZA verstrekt echter geen grote projectsubsidies. Hivos wél. Door de samenwerking verwachten Hivos en NiZA het effect van hun activiteiten te verhogen en het bereik ervan te vergroten.

¹²Zie de bijlage (hoofdstuk 12) Netwerken en samenwerking.

Hivos en NiZA zullen de komende jaren elkaars werk in zuidelijk Afrika ondersteunen en gezamenlijk nieuwe activiteiten opzetten. Ook trekken zij samen op op het gebied van lobby en publiciteit in Nederland en Europa. In 2005 leidde dit al tot gezamenlijke activiteiten, zoals in Zimbabwe ter verbetering van de voorwaarden waaronder verkiezingen worden gehouden (zie hieronder: PEPSA). Ook droeg Hivos bij aan het Fonds voor de Democratie, specifiek in Zimbabwe.¹³ In 2006 komt voor dit NiZA-Hivos-fonds € 125.000 beschikbaar voor projecten die op korte termijn georganiseerd moeten worden, zoals media-acties en bijeenkomsten. In Nederland droeg Hivos ook bij aan de Mandela Lezing en het Levend Jaarboek. Deze steun wordt in 2006 voortgezet.

Meer weten? Zie www.hivos.nl

5.2 PEPSA: Bouwen aan verkiezingen

Democratie is meer dan het uitschrijven van verkiezingen. De stembusuitslag zegt vaak weinig over wat de kiezers willen. In sommige landen worden verkiezingen al bij voorbaat gemanipuleerd door intimidatie en geweld tegen oppositiepartijen, vrije media en andere kritische geluiden. Dit gebeurde in 2005 bijvoorbeeld in Zimbabwe. Maar ook als de verkiezingskoorts is gedaald, is de keuzevrijheid van burgers niet om over naar huis te schrijven. Vooral op het platteland is er een gebrek aan kranten en radiozenders. Het nieuws dat beschikbaar is, is bovendien vaak eenzijdig.

Zonder voorwaarden als toegang tot informatie, vrijheid van meningsuiting en vrijheid van organisatie zullen verkiezingen nooit eerlijk zijn. Om deze basisingrediënten voor democratische verkiezingen te verbeteren, sloeg NiZA in 2004 de handen inéén met Hivos, het Media Institute of Southern Africa (MISA), het Election Institute for Southern Africa (EISA) en het Open Society Initiative for Southern Africa (OSISA). Onder de noemer Preconditions for Elections Programme Southern Africa (PEPSA) voeren zij de komende jaren activiteiten uit in Angola, de Democratische Republiek Congo, Mozambique, Swaziland en Zimbabwe. Samenwerking tussen media en maatschappelijke groepen staat centraal in hun activiteiten, net als samenwerking tussen de verschillende landen.

Verkiezingswetgeving

In 2005 werden in de vijf genoemde landen actieplannen opgesteld ter verbetering van de voorlichting aan burgers over verkiezingen (*civic education*) en de rol die media en maatschappelijke organisaties hierbij kunnen spelen. In 2006 worden de actieplannen van Mozambique, Zimbabwe en Congo uitgevoerd.

In juni belegde PEPSA een bijeenkomst voor politici en maatschappelijke organisaties uit zuidelijk Afrika over de verbetering van democratische processen in hun landen. Op deze *observatory* stond de vraag centraal of de SADC-staten de regels voor verkiezingen, die zij met elkaar hadden afgesproken, in de praktijk ook hadden nageleefd. Een ander doel van de conferentie was informatie-uitwisseling tussen

¹³ Zie paragraaf 3.6: Samenwerking tussen de programma's, Zimbabwe.

vertegenwoordigers uit de verschillende landen. De bijeenkomst behandelt jaarlijks een ander onderwerp over verkiezingen en democratisering in zuidelijk Afrika.

Op de conferentie werd een onderzoek gepresenteerd dat PEPSA had laten uitvoeren. Het onderzoeksrapport *Outside the ballotbox* bracht aan het licht hoe het is gesteld met de regels voor verkiezingen en de democratie in de landen van zuidelijk Afrika. Het rapport werd in een oplage van duizend exemplaren verspreid onder maatschappelijke organisaties en media die zich inzetten voor democratisering.

Halverwege 2005 trokken EISA en OSISA zich terug uit het bestuur van het PEPSA-programma om de handen vrij te hebben voor hun eigen onderzoek en lobby. De samenwerking met MISA, Hivos en NiZA wordt wel voortgezet, onder meer rondom de jaarlijkse *observatory*.

5.3 Zimbabwe Watch

Het jaar 2005 bracht de inwoners van Zimbabwe geen verlichting. De sociaal-economische indicatoren daalden verder en ook in de mensenrechtensituatie trad geen verbetering op. Zimbabwe had de hoogste inflatie ter wereld met een piek van 600 procent. Het aantal meldingen van politiek geweld was hoger dan ooit sinds 2001 – het jaar waarin begonnen werd met de registratie van politiek geweld. En meer dan drie miljoen mensen waren afhankelijk van voedselhulp tijdens het ‘hongerseizoen’ van oktober tot februari. De politisering van overheidsinstellingen werd verder opgeschroefd, terwijl een heftige machtsstrijd binnen de oppositiepartij MDC tot een splitsing leidde.

Deze sombere situatie rechtvaardigt het bestaan van Zimbabwe Watch. Deze onafhankelijke coalitie van Nederlandse organisaties probeert Zimbabwe op de landelijke en internationale agenda te houden. Via lobby en belangenbehartiging draagt Zimbabwe Watch, in samenwerking met Afrikaanse organisaties bij aan de opbouw van een democratisch Zimbabwe dat de internationale rechtsorde – en met name de mensenrechten – respecteert.

Gestolen verkiezingen

In de eerste helft van 2005 concentreerde Zimbabwe Watch zich op de parlementsverkiezingen van maart. Zimbabwe Watch lobbyde ervoor dat Zimbabwe op zijn minst de minimale eisen voor vrije verkiezingen zou respecteren. Deze zijn alle landen van de Southern African Development Community gezamenlijk opgesteld. Maar de regering bewees slechts lippen dienst aan deze eisen en maakte een eerlijk verloop van het verkiezingsproces onmogelijk.

Zimbabwe Watch trok op verschillende manieren de aandacht van het brede publiek, de media en beleidsmakers in Europa. Het netwerk organiseerde vlak voor de verkiezingen een publieksdebat in Nederland. De coördinator en de gasten uit Zimbabwe gaven veel interviews in de media en leverden exclusief beeld- en geluidsmateriaal aan verschillende televisiezenders en persagentschappen.

Ook organiseerden Zimbabwe Watch verschillende lobbybijeenkomsten en ondersteunden ze de 'Border to Border'-demonstraties die werden georganiseerd door internationale en Zuid-Afrikaanse organisaties. De demonstraties aan verschillende grenzen van Zimbabwe trokken meer dan achtduizend deelnemers. De mensen protesteerden tegen mensenrechtenschendingen en de afbraak van het maatschappelijke middenveld in Zimbabwe. Tijdens de nachtenlange waken, de protestmarsen en de concerten spraken de organisaties uit de buurlanden en Zimbabwaanse vluchtelingen hun zorg uit over de aantasting van fundamentele vrijheden van de inwoners van Zimbabwe.

Aanval op maatschappelijke oppositie

Na de verkiezingen werkte Zimbabwe Watch er hard aan om democratische ruimte te waarborgen voor activiteiten van burgers en het maatschappelijke middenveld. Na de gestolen stembusoverwinning zette de regering een destructieve koers in en verwijderde de zogenaamd illegale nederzettingen en informele handelaars uit de steden in heel het land. Deze *Operation Restore Order* was erop gericht iedere vorm van georganiseerde oppositie te elimineren. De oppositiepartij MDC en het maatschappelijke middenveld, sterk in de steden, waren het belangrijkste doelwit van het harde optreden. Door deze acties verloren meer dan zevenhonderdduizend mensen hun huis of werk.

Zimbabwe Watch vroeg in de media, Afrikaanse en andere internationale fora voortdurend aandacht voor de mensenrechtenschendingen van *Operation Restore Order*. Ook mobiliseerde zij steun om de verantwoordelijken te dwingen rekenschap af te leggen en te zorgen voor genoegdoening voor de slachtoffers.

Dictaturen wereldwijd

Samen met Nederlandse organisaties en vakbonden die actief zijn in Zimbabwe, Wit-Rusland en Birma, organiseerde Zimbabwe Watch een aantal bewustwordingsactiviteiten over de dictatoriale regimes in deze drie landen. Centraal in de Campagne tegen Extreme Dictaturen stond een conferentie over de rol van zowel het maatschappelijke middenveld als de westerse regeringen bij pogingen de situatie in extreme dictaturen te verbeteren. Voor de organisaties die deelnamen aan de conferentie was het een uitstekende gelegenheid ervaringen uit te wisselen en aandacht te vragen voor de benarde humanitaire omstandigheden en onderdrukking waarmee zij dagelijks worden geconfronteerd. De conferentie werd afgesloten met een aantal krachtige aanbevelingen: westerse regeringen behoren maatschappelijke organisaties structureel te steunen en 'slimme sancties' toe te passen. Zulke sancties zijn gericht tegen de regering, in plaats van tegen de bevolking. De conferentie en het publieksdebat trokken veel bezoekers en kregen uitgebreide aandacht in de pers. Meer weten? Zie www.zimbabwewatch.org

5.4 SANPAD

Het South Africa-Netherlands Research Programme on Alternatives in Development (SANPAD) is een programma dat hoogwaardig onderzoek van Zuid-Afrikaanse wetenschappers stimuleert. SANPAD wil vooral wetenschappelijk onderzoek van Zuid-Afrikanen uit achtergestelde bevolkingsgroepen bevorderen. Deze kregen tijdens de apartheid nauwelijks een kans in de door blanken gedomineerde wetenschappelijke

wereld in Zuid-Afrika. De Zuid-Afrikaanse wetenschappers werken in hun onderzoek samen met collega's op één van de Nederlandse universiteiten.

SANPAD financiert hoofdzakelijk onderzoek op het gebied van Sociale Wetenschappen, Rechten en Letteren. Alle onderzoeksprojecten moeten maatschappelijk relevant zijn en bij voorkeur gericht zijn op beleidsbeïnvloeding.

Het onderzoeksprogramma bestaat sinds 1997 en wordt gefinancierd door het Nederlandse ministerie voor Ontwikkelingssamenwerking. Het Nederlandse secretariaat is gehuisvest bij NiZA. Het Zuid-Afrikaanse secretariaat voert het financiële management van het programma. NiZA neemt deel aan vergaderingen van het Nederlandse bestuur van SANPAD en aan het overkoepelende SANPAD-bestuur, waarin ook de Zuid-Afrikaanse kant van het programma is vertegenwoordigd.

In 2005 onderging het hoger onderwijs in Zuid-Afrika de laatste fase van een enorme herstructurering. Een aantal onderwijsinstellingen werd gefuseerd. Dit proces, dat in 2004 was gestart, zorgde onder andere voor onzekerheid onder het wetenschappelijk personeel. Een aantal van hen kon zodoende minder tijd aan begeleiding van SANPAD-onderzoek besteden. De herstructurering is bijna ten einde en dat heeft een positief effect op het werk van de onderzoeksgroepen.

Succesvolle cursussen

Ondanks de onzekere omstandigheden ontving SANPAD in 2005 drieënzestig onderzoeksvoorstellen. Daarvan werden vijftien goedgekeurd. 2005 was in dit opzicht een normaal jaar. Sinds 1997 zijn in totaal honderdvijfentwintig onderzoeken gesteund. Hiervan zijn inmiddels zesenzestig succesvol afgerond.

SANPAD organiseert jaarlijks verschillende cursussen en workshops ten behoeve van de deelnemende onderzoekers en studenten. Deze lopen organisatorisch en inhoudelijk steeds beter. In 2005 volgden zesentwintig junior-onderzoekers van SANPAD-projecten een cursus onderzoeksmethodologie. Dit ter ondersteuning van hun promotie-onderzoek. Voor senior-onderzoekers werden opnieuw workshops georganiseerd over 'project management' en begeleiding van promovendi. Tot slot werden vijf *pre-proposal workshops* gefinancierd waarin onderzoekers begeleiding krijgen om hun onderzoeksvoorstel te formuleren.

Meer weten? Zie www.sanpad.org.za

6 Planning, monitoring en evaluatie

NiZA voert haar werk uit met publiek geld, afkomstig uit giften van particulieren en diverse subsidiebronnen. Dat vereist zorgvuldige verantwoording. Daartoe stelt NiZA jaarlijks diverse rapportages op. Zoals naar het ministerie van Buitenlandse Zaken, waarvan NiZA een groot deel van haar subsidies ontvangt. Voor de donateurs dient dit publieksjaarverslag. Ook laat NiZA ieder jaar de jaarrekening controleren door een accountant. In dit jaarverslag is een verkorte versie van de jaarrekening opgenomen.

In 2005 is het werk van NiZA diverse keren geëvalueerd door onafhankelijke deskundigen. NiZA is zeer goed uit de evaluatie gekomen van de subsidieregeling (TMF) die het ministerie van Buitenlandse zaken tot 2006 hanteerde voor kleinere ontwikkelingsorganisaties zoals NiZA. Een groot aantal wetenschappers onderzocht het werk van ruim zestig organisaties die vanuit deze subsidieregeling geld hebben ontvangen. Bij NiZA werd het Mensenrechtenprogramma en het kwaliteit- en evaluatiesysteem tegen het licht gehouden.

Goedgeplaatste investeringen

Over het Mensenrechtenprogramma schreven de evaluatoren: ‘NiZA’s input bestaat in het algemeen uit goedgeplaatste en partnergedreven investeringen in capaciteitsversterkende activiteiten, vertrouwen en netwerkrelaties. Met de focus op capaciteitsversterking lijkt NiZA met een relatief kleine input – klein in ieder geval in vergelijking met de input van andere donoren – een goed resultaat te genereren op het gebied van het verbeteren en versterken van de interne organisatie van partners. (...) Het investeren in ‘vertrouwen’ was zeer efficiënt omdat het de samenwerking en communicatie vergroot. NiZA is eerder een (politieke) partner dan een donor; er is echte betrokkenheid. (...) NiZA’s succes in het helpen opbouwen van regionale netwerken heeft geresulteerd in vele nieuwe contacten, ervaringen en informatie-uitwisseling.’¹⁴

Leren centraal

In het kwaliteit- en evaluatiesysteem stelt NiZA het *gezamenlijk* leren centraal onder het motto: ‘als leren voorop staat, verbetert de verantwoording.’ Daarom investeert NiZA in de opleiding van medewerkers en in hun partnercontacten. Samen lessen trekken uit het verleden kan alleen als er veelvuldig contact is tussen beide partijen, een gelijkwaardige relatie en het vertrouwen om fouten te erkennen. Medewerkers bespreken daartoe meerdere keren per jaar met de partners de plannen, de voortgang, de knelpunten en de resultaten. De uitkomsten vloeien terug in NiZA’s eigen beleidscyclus, waarvan de resultaten vervolgens weer aan de partners voorgelegd worden.

De evaluatoren die in opdracht van het ministerie dit kwaliteit- en evaluatiesysteem onderzochten, waren zeer positief, omdat de cyclus erop is gericht niet alleen lessen te leren uit een evaluatie, maar om die vervolgens ook te implementeren.

¹⁴ *Theme based Cofinancing programme: Study on human rights*, Van Genugten e.a., 2006, p. 79 (vertaling NiZA).

Tot slot liet een andere grote financier van NiZA, Personele Samenwerking Ontwikkelingslanden (PSO), het Media-jongerenprogramma van NiZA in 2005 evalueren. Via dit programma werken jonge Nederlandse journalisten drie tot zes maanden bij media in Zuid-Afrika. De commissie concludeerde dat de uitwisselingen ‘erg relevant waren voor de deelnemers. Hun kennis en vaardigheden zijn verbeterd en ze zijn gegroeid in hun beroep als journalist.’¹⁵ Het beoogde effect van genuanceerdere berichtgeving over Afrika in Nederlandse media, kan pas op langere termijn zichtbaar worden. De deelnemende mediaorganisaties in Afrika gaven onder meer aan dat ze zelf ook hadden geprofiteerd van het werken met goed opgeleide journalisten uit Nederland.

¹⁵ *External review: NiZA Media Youth Programme*, oktober 2005, p. 20.

7 Interne organisatie

NiZA is een lerende organisatie. Dat bleek in 2005 onder meer uit de ruime aandacht voor training en ontwikkeling van medewerkers. De organisatie kende verder een stabiel jaar: het aantal werknemers bleef nagenoeg gelijk ten opzichte van 2004. Ook het ziekteverzuim steeg slechts licht. Er zijn twee veranderingen in de bestuurlijke organisatie doorgevoerd. Zo trad Caroline van Dullemen aan als nieuwe bestuursvoorzitter en werd een ondernemingsraad geïnstalleerd.

7.1 Personeelszaken

Training nam in de loop der jaren een steeds belangrijkere plek in bij NiZA. Samen leren, met en van partnerorganisaties, staat centraal. De managers en seniormedewerkers volgden een facilitatietraining om beter samen te werken en te communiceren met partnerorganisaties. Ook zijn voor en door medewerkers verschillende groepstrainingen georganiseerd, afgestemd op de koers van NiZA en de competenties die daarvoor nodig zijn. Zo waren er – verplichte – bijeenkomsten over de thema's hiv/aids en democratisering en over vaardigheden als informatie-uitwisseling en lobby.

Om medewerkers goed te begeleiden bij hun eigen ontwikkeling, volgden de directie en het management een training op het gebied van personeelsbegeleiding en verschillende stijlen van management.

Knelpuntenonderzoek

Naar aanleiding van signalen uit de organisatie, gaf de directie in december 2005 een externe deskundige de opdracht een knelpuntenonderzoek uit te voeren. Dit onderzoek richtte zich op de structuur van de organisatie, de interne communicatie en de organisatiecultuur. Op basis van de resultaten heeft de directie een stappenplan opgesteld, dat in 2006 wordt uitgevoerd.

Stages in zuidelijk Afrika

Naast trainingen beschouwt NiZA ook stages als een goede manier om kennis en vaardigheden van medewerkers te ontwikkelen. Daarom kunnen werknemers vanaf 2006 stage lopen bij een partnerorganisatie. Dat levert meerdere voordelen op: medewerkers leveren een concrete bijdrage aan een partnerorganisatie, ontwikkelen zichzelf, en doen nuttige ervaring en contacten op voor NiZA. In 2005 zijn drie medewerkers geselecteerd om in 2006 twee à drie maanden stage te lopen. De partnerorganisaties zijn betrokken bij het werkplan van de NiZA-stagiaires.

NiZA en de partners werken zoveel mogelijk met zuidelijke experts en willen de inzet van noordelijke experts beperken. NiZA-medewerkers worden niet als projectleider gedetacheerd.

Personeelsbestand stabiel

Eind 2005 werkten bij NiZA 61 mensen: 46 vrouwen en 15 mannen. Eind 2004 was dit aantal 58. De meeste mensen werken in deeltijd. Tien medewerkers zijn van niet-

Nederlandse komaf. Negen medewerkers zijn ouder dan 50. NiZA zette in 2005 ook stagiaires en adviseurs in voor tijdelijke opdrachten. Naast twee vaste vrijwilligers wist NiZA ook zo'n vijftig andere vrijwilligers aan zich te binden. Zij boden tijdelijke ondersteuning. Bijvoorbeeld bij evenementen als het Levend Jaarboek.

Wanneer er vacatures vrijkomen en er geen interne kandidaten zijn, plaatst NiZA een advertentie op www.niza.nl, op een aantal gratis websites en bij het Centrum voor Werk en Inkomen. Omdat is gebleken dat via deze weg weinig niet-Nederlandse kandidaten solliciteren, gaat NiZA in 2006 op zoek naar andere manieren om de diversiteit van het medewerkersbestand te vergroten. Bij vacatures voor functies in het management en de directie maakt NiZA soms gebruik van een extern werving- en selectiebureau.

De **beoordelingsprocedures** voor de medewerkers werden in 2005 aangepast en ingevoerd. Datzelfde geldt voor de hieraan gekoppelde functieomschrijvingen. Op verzoek van de ondernemingsraad wordt de procedure eind 2006 geëvalueerd.

NiZA voerde in 2005 een **interne omgangscodes** in, na inspraak van medewerkers en ondernemingsraad. In 2006 wordt deze uitgebreid met omgangscodes voor op dienstreis en een hiv/aidsbeleid. NiZA stelde drie vertrouwenspersonen aan en voerde een vertrouwensreglement in.

Arbozaken in orde

De arbodienst AGW onderzocht in 2005 het kantoor en de werkomstandigheden bij NiZA. Over het algemeen waren de vereiste arbozaken in orde. Alle aanbevelingen werden overgenomen. Zo leidde NiZA drie bedrijfshulpverleners op, stelde ze een bedrijfshulpplan op en verscherpte ze het rookbeleid.

Verder volgen alle nieuwe medewerkers een speciale 'anti-rsi'-training en kunnen zij hun werkplek laten onderzoeken.

Helaas steeg het **ziekteverzuim** van 4,2 naar 4,9 procent. Dit werd onder meer veroorzaakt door enkele langdurige zieken. Hoewel het percentage lager is dan het landelijk gemiddelde, werkt NiZA er structureel aan om het ziekteverzuim laag te houden. Er is veel aandacht voor werkdruk, ergonomische omstandigheden van werkplekken en de leidinggevende kwaliteiten van managers. Bij ziekte is er intensief contact tussen de werknemer, leidinggevende, arbo-arts en personeelsfunctionaris.

Facilitair beheer

Door gebrek aan vergaderplekken en opslagmogelijkheden huurde NiZA in 2005 extra ruimte in het kantoorgebouw. Een deel daarvan werd – tijdelijk - verhuurd aan vier kleine organisaties. In 2007 moet NiZA een nieuw onderkomen hebben gevonden. Daarom werd eind 2005 een commissie-Huisvesting ingesteld om de eerste voorbereidingen te treffen.

In de selectie van toeleveranciers werkt NiZA zoveel mogelijk met bedrijven die sociale en ecologische kwaliteitscriteria hanteren. Een deel van de lunch, koffie en thee is *fair trade* of ecologisch. Printpapier is gerecycled. De vaste drukkerij hanteert een MVO-beleid voor het gebruik van inkt en papier en de drukpers. De vaste kopieerservice voert

een sociaal personeelsbeleid voor onder meer mensen met weinig werkervaring en opleiding. NiZA laat grote mailings uitvoeren door Stichting Nieuwe Werkvormen Amsterdam. SNWA begeleidt mensen met psychische problemen naar betaald werk of een opleiding.

7.2 De bestuursorganisatie

Sinds de oprichting in 1997 kent de stichting NiZA een directie en een bestuur. Het bestuur houdt op afstand toezicht op het functioneren van de directie en de organisatie. Het volgt daarmee de 'Code Wijffels' van de Vereniging voor Fondswervende Instellingen, waarvan NiZA lid is. Minimaal vier keer per jaar is er een bestuursvergadering. Het bestuur stelt de meerjarenplannen, jaarplannen, jaarbegrotingen en jaarrekeningen vast. Het bestuursverslag is gebaseerd op onderliggend jaarverslag en maakt deel uit van de Jaarrekening.

De bestuursleden ontvangen geen onkostenvergoeding. Mochten zij directe kosten maken voor NiZA, dan worden deze op basis van een factuur vergoed. Dit komt vrijwel nooit voor. De procedures die van toepassing zijn op het bestuur zijn vastgelegd in de statuten. De beheersprocedures worden vastgesteld door het bestuur en staan beschreven in de Jaarrekeningen. NiZA kent een directiereglement dat de verhouding tussen bestuur en directie beschrijft. Die verhouding is onder meer onderdeel van de functioneringsgesprekken die het bestuur met de directie voert. Daarnaast zijn er beoordelingsgesprekken.

Bestuursleden worden voor drie jaar aangesteld en zijn daarna direct herkiesbaar. In 2005 volgde het zittende bestuurslid Caroline van Dullemen Coen Stork op als voorzitter. Coen Stork trad na vele jaren van voorzitterschap op eigen verzoek terug.

In 2005 bestond het bestuur uit de volgende personen:

- **Coen Stork**, voorzitter (tot 17-05-05)
Coen Stork was ambassadeur van Zuid-Afrika, Cuba en Roemenië. Hij is lid van het Nederland-Helsinki Comité.
- **Caroline van Dullemen**, voorzitter (sinds 17-05-05)
Caroline van Dullemen is directeur van WorldGranny, een non-profitorganisatie voor ouderen in ontwikkelingslanden. Ze was werkzaam op het ministerie van Buitenlandse Zaken als secretaris van de Nationale Adviesraad Ontwikkelingssamenwerking. Van 2000 tot 2004 was zij directeur van het Wetenschappelijk Bureau van GroenLinks.
- **Niels Feis**, penningmeester
Niels Feis was eigenaar van een grafisch vormgeversbureau. Hij is penningmeester bij enkele maatschappelijk-culturele stichtingen in Nederland.
- **Frank Baas**, secretaris
Frank Baas was beleidsmedewerker VNO/NCW en lid van de Provinciale Staten Noord-Holland voor D66. Hij is eigenaar van het kunstenaarspodium Ruimte.

Daarnaast is hij voorzitter van de brancheorganisatie van acteursbureaus (BOACT) en lid van de raad van advies van het ROC ASA te Amsterdam.

- **Ans Zwerver**, bestuurslid

Ans Zwerver is oud-senator voor GroenLinks en oud-parlementslid van de Raad van Europa. Ze was in diverse landen internationaal verkiezingswaarnemer en was recent actief betrokken bij de organisatie van verkiezingen in Irak en Afghanistan.

De directie vormt de dagelijkse leiding van de organisatie en is daartoe middels het directiereglement door het bestuur gemachtigd. In 2005 bestaat de directie uit de algemeen directeur en de programmadirecteur. Het gezamenlijke inkomen van de directie is € 134.774. Dit is inclusief werkgevers- en pensioenbijdragen. In 2004 was het gezamenlijke inkomen € 129.997. Geen van beide directeuren heeft nevenfuncties. Beide directeuren vertegenwoordigen NiZA in diverse commissies en netwerken.¹⁶

7.3 Ondernemingsraad

Omdat NiZA begin 2005 voor het eerst meer dan 50 werknemers in dienst had, werd de personeelsvertegenwoordiging omgezet in een ondernemingsraad (OR). Tijdens verkiezingen in februari kon het personeel zijn stem uitbrengen voor de OR.

Het belangrijkste onderwerp waarop de raad zich dit jaar richtte, was de vernieuwde beoordelingsprocedure voor medewerkers en de hieraan gekoppelde functieomschrijvingen. De raad ging akkoord op voorwaarde dat beide zaken eind 2006 zouden worden geëvalueerd.

Daarnaast boog de ondernemingsraad zich over de overstap naar een nieuwe pensioenverzekeraar, de nieuwe collectieve ziektekostenverzekering, de afgenomen veiligheid van het kantoorpand door vertrek van andere huurders en de risico-inventarisatie door de arbodienst.¹⁷

Tot slot stelde de OR zich ten doel om zich in het bijzonder in te zetten voor betere interne communicatie en controle op besluitvormingprocedures die alle NiZA-medewerkers aangaan. De behoefte daartoe was in de laatste twee jaar toegenomen, onder meer door de sterk gegroeide organisatie.

In 2005 bestond de OR uit vijf leden. Zij werden gekozen door alle medewerkers, met uitzondering van directieleden en hen die korter dan 6 maanden in dienst waren. De raad kwam maandelijks bijeen en vergaderde ieder kwartaal met de directie.

¹⁶ Zie de bijlage (hoofdstuk 13) Netwerken en samenwerking.

¹⁷ Zie paragraaf 7.1: Personeelszaken

8 Financiële verantwoording

Financieel gezien heeft NiZA een goed jaar achter de rug. Opnieuw heeft NiZA een hoger bedrag besteed aan haar doelstellingen. Ruim acht miljoen euro werd ingezet voor steun aan democratisering in zuidelijk Afrika en voorlichting en draagvlakversterking in Nederland en Europa. Vooral de bestedingen aan activiteiten in zuidelijk Afrika zijn toegenomen. Ook heeft NiZA een positief bedrijfsresultaat van ruim € 60.000 gerealiseerd. Daarmee is de gewenste en noodzakelijke groei van de continuïteitsreserve bereikt.

De financiële situatie van NiZA is nog steeds goed. Tot en met 2006 heeft NiZA de beschikking over een vierjarige instellingssubsidie van het ministerie van Buitenlandse Zaken. Voor de periode 2007-2010 is inmiddels een nieuwe aanvraag gedaan. Daarnaast kunnen de thematische programma's ten behoeve van partners in zuidelijk Afrika ook in 2006 worden uitgebouwd dankzij subsidies van PSO.

8.1 Toelichting op de financiële situatie

In 2005 heeft NiZA zich voorgenomen om de financiële ruimte binnen de vier thematische programma's volledig te benutten en onderbesteding te voorkomen. NiZA is hierin geslaagd en heeft de geplande € 4.989.884 besteed aan de partners en projecten in zuidelijk Afrika. Hierdoor kwamen de totale bestedingen aan NiZA's doelstellingen uit op het recordbedrag van € 8.334.682. Dat is € 593.526 meer dan in 2004. Deze stijging duidt op een verdere groei van de activiteiten van NiZA. Dit alles werd mogelijk gemaakt door een hogere bijdrage van een van NiZA's belangrijkste subsidiegevers PSO, en door de instellingssubsidie van het ministerie.

NiZA boekte in 2005 een positief bedrijfsresultaat van € 60.346 Dit kwam ten goede aan het eigen vermogen. NiZA's vrij besteedbaar vermogen nam toe met € 73.015 en was op 31 december 2005 € 767.486. Denetto-afschrijvingen voor 2005 waren € 12.669 en werden onttrokken uit het fonds activa bedrijfsvoering.

8.2 Toelichting op de inkomsten

NiZA ontvangt voor haar werk inkomsten uit onder meer fondswerving en subsidies van overheden. Hieronder staat vermeld hoe de inkomsten zich in 2005 hebben ontwikkeld.

Fondswerving

NiZA ontving in 2005 € 414.642 aan giften. Dat is minder dan de geraamde € 457.500. Ten opzichte van 2004 was dit een daling van 5 procent (€ 19.924). Rondom de verkiezingen in Zimbabwe heeft NiZA met de publiekscampagne Fonds voor de Democratie extra geld ingezameld voor democratiseringsprojecten in Zimbabwe. De campagne leverde € 56.231 op, ruim € 6.000 meer dan begroot. Ondanks dit succes bleven de fondswervingsinkomsten na deze campagne achter bij de verwachtingen. NiZA heeft besloten om een meer directe benadering te kiezen voor de werving van nieuwe donateurs. In 2006 zal een extern bureau in opdracht van NiZA gerichte deur-

tot-deurwerving uitvoeren. Op basis van het huidige donateursbestand heeft NiZA een profielanalyse laten maken. Vervolgens heeft NiZA met een wervingsbureau onderzocht welke regio de meeste kans op succesvolle deur-tot-deurwerving voor NiZA biedt. De eerste resultaten van deze nieuwe wervingsmethode zijn hoopgevend. Eind 2006 besluit NiZA of hiermee wordt doorgedaan.

De kosten voor fondswerving kwamen uit op € 81.694, bijna € 5.000 lager dan begroot. In 2004 was dit nog € 108.354. Dit is een afname van ruim 24 procent. De daling wordt veroorzaakt door lagere uitvoerings- en wervingskosten. De kosten van de fondsenwerving waren in 2005 20 procent ten opzichte van de inkomsten, ruim 5 procent lager dan in 2004.

Subsidies van overheden en anderen

NiZA geeft financiële steun aan zo'n honderd organisaties in zuidelijk Afrika binnen vier thematische programma's: Media en vrijheid van meningsuiting, Mensenrechten en vredesopbouw, NePAD en Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen in de grondstoffensector (PPP). De laatste twee worden in dit jaarverslag aangeduid als het programma Economische Rechtvaardigheid. De ontvangen subsidies voor de programma's en een aantal andere projecten in zuidelijk Afrika bedroegen in 2005 in totaal € 4.989.884. Dit was € 208.260 meer dan in 2004.

Voor de vier thematische programma's ontving NiZA € 4.184.763. Dit was € 408.147 lager dan begroot. Dit was het gevolg van het feit dat de financiële toezegging aan het NePAD-programma al volledig in 2004 genomen was (zie jaarrekening 2004). In 2005 konden daarom geen inkomsten voor dit programma worden opgenomen, terwijl in de begroting een besteding was gepland van € 400.000.

Andere projecten waarvoor NiZA inkomsten ontving, waren SANPAD en PEPSA. NiZA voert in opdracht van het ministerie van Buitenlandse Zaken het onderzoeksprogramma SANPAD uit. Daarvoor heeft NiZA € 376.222 ontvangen. Voor verschillende verkiezingsactiviteiten in zuidelijk Afrika (PEPSA) ontving NiZA € 143.525 van Hivos. Voor overige projecten heeft NiZA van diverse binnen- en buitenlandse donoren € 105.174 ontvangen. Dit bedrag is onder andere ingezet voor de fototentoonstelling Diamond Matters in de Democratische Republiek Congo, Angola en Sierra Leone. Het Canadese ministerie voor Ontwikkelingssamenwerking subsidieerde een conferentie van NiZA over maatschappelijk verantwoord ondernemen in Zuid-Afrika.

Naast steun aan democratisering in zuidelijk Afrika zet NiZA zich in Nederland en Europa in voor informatievoorziening over de regio en voor het behoud van het draagvlak voor ontwikkelingssamenwerking. Voor deze twee doelstellingen in Nederland in Europa heeft NiZA in 2005 € 525.965 aan voorlichtingssubsidies ontvangen. Dit was zoals begroot.

De Nederlandse Commissie voor Internationale Samenwerking en Duurzame Ontwikkeling (NCDO) stelde € 100.000 ter beschikking voor diverse voorlichtingsactiviteiten. De campagne Fatal Transactions over illegale grondstoffenhandel ontving € 172.193 van de Europese Unie en € 20.000 van Novib. NiZA heeft van Hivos € 125.000 ontvangen voor enkele voorlichtingsactiviteiten zoals

de Mandela Lezing en het Levend Jaarboek Zuidelijk Afrika. De gemeente Amsterdam stelde € 27.000 ter beschikking aan NiZA voor de Stedenband Amsterdam-Beira. Aangezien Amsterdam heeft besloten de stedenband te beëindigen was 2005 het laatste jaar dat NiZA hiervoor subsidie ontving.

Tot slot heeft NiZA in 2003 een instellingssubsidie voor vier jaar ontvangen van het ministerie van Buitenlandse Zaken. De totale subsidie voor 2003 tot en met 2006 is € 9.000.000, waarvan € 2.500.000 in 2005 is besteed. De jaarlijkse toerekening van deze TMF-subsidie groeit jaarlijks, rekening houdend met de groei van de organisatie en jaarlijkse kostenstijgingen.

Overige inkomsten

Onder de overige inkomsten vallen de resultaten van de beleggingen, de rente-inkomsten en de inkomsten van het *Zuidelijk Afrika Magazine*.

Waardevermeerdering beleggingen

In september 2003 heeft NiZA voor € 1.000.000 participaties gekocht in het ASN-aandelenfonds en het ASN-beleggingsfonds. In 2005 was de waardevermeerdering van deze beleggingen € 88.137.

Rente en waardeverandering beleggingen

In 2005 ontving NiZA € 111.673 aan rente en waardeverandering van de beleggingen. De rente-inkomsten kwamen uit op € 23.536. De waardevermeerdering van de beleggingen bij de ASN Bank was € 88.137. Deze inkomsten zijn niet opgenomen in de begroting. Bij tegenvallende ontwikkelingen vormen deze baten eveneens een buffer om een negatief bedrijfsresultaat te voorkomen.

Zuidelijk Afrika Magazine

NiZA is sinds 1997 de uitgever van het *Zuidelijk Afrika Magazine* (ZAM). De externe inkomsten van ZAM bestaan uit abonnementen, advertenties en losse verkoop. Het verschil tussen deze inkomsten en uitgaven van ZAM wordt gefinancierd door NiZA. Om meer abonnees te krijgen is NiZA in 2004 een wervingsactie begonnen. In 2005 heeft dit niet tot het gewenste resultaat geleid. De inkomsten bedroegen in 2005 € 43.782, ruim € 2.000 minder dan begroot. NiZA heeft besloten om externe fondsen te werven voor het tijdschrift, onder meer om de abonneewerving een extra impuls te geven door de aantrekkelijkheid van het tijdschrift te vergroten. In 2006 beoordeelt NiZA of de financiële doelstelling is behaald en wordt er een beslissing genomen over de toekomst van het tijdschrift.

Overige opbrengsten

De overige opbrengsten bedroegen € 27.878 terwijl hiervoor € 20.000 was begroot. De hogere opbrengst wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door een paar kleine onvoorziene inkomsten.

8.3 Toelichting op de bestedingen

In 2005 heeft NiZA € 8.334.682 besteed aan de doelstellingen. Deze besteding is lager dan begroot. Dit werd veroorzaakt omdat de bestedingen vanuit het NePAD-programma voor het jaar 2005 al in 2004 waren opgenomen. Dit kwam omdat de contracten met de partners in 2004 werden gesloten voor een periode van anderhalf jaar. In de begroting 2005 was NePAD echter voor € 400.000 begroot, conform de toezegging van PSO. Met uitzondering van deze afwijking werden de bestedingen van alle programma's conform de begroting gerealiseerd.

In 2005 heeft NiZA €593.526 (zo'n 9 procent) meer besteed aan de doelstelling dan in 2004. Deze ontwikkeling ligt in lijn met de continue groei van NiZA die sinds 2000 is ingezet.

De bestedingen aan voorlichting en draagvlakversterking in Nederland en Europa bedroegen in 2005 € 1.903.093. Dit is € 240.656 hoger dan begroot. Dit verschil is ontstaan omdat de bestedingen van de campagne Fatal Transactions in de begroting onder structurele hulp waren geplaatst, terwijl deze campagne feitelijk een voorlichtingsactiviteit is en dus onder Noordelijke activiteiten (voorlichting en bewustwordingsactiviteiten in Nederland en Europa) valt.

NiZA heeft onder meer geïnvesteerd in kennis en beleid, in lobbyactiviteiten, in het documentatiecentrum BIDOC en de website. Deze investeringen passen bij NiZA's aangescherpte beleid om zich te ontwikkelen als kennismakelaar en lobby- en netwerkorganisatie. Dit soort activiteiten zijn echter arbeidsintensief en brengen dus relatief hoge uitvoeringskosten met zich mee.

Vrij besteedbaar vermogen

NiZA's vrij besteedbaar vermogen was op 31 december 2005 € 767.486. Dit is een stijging van € 73.015 en dat is conform beleid.

Het is NiZA's beleid om het vrij besteedbaar vermogen vooral als buffer te kunnen gebruiken voor financiële tegenvallers. Omdat NiZA groeit, neemt het financiële risico ook toe. Dit betekent dat het eigen vermogen van de organisatie ook moet toenemen. In 2004 heeft de Vereniging voor Fondswervende Instellingen (VFI) de Richtlijn Reserves Goede Doelen vastgesteld. Deze richtlijn geeft aan hoe goedbedoelenorganisaties behoren om te gaan met hun financiële reserves. Het Centraal Bureau voor Fondswerving, waarbij NiZA is aangesloten, heeft deze richtlijn overgenomen.

NiZA heeft besloten om op basis van de VFI-richtlijn een risico-analyse uit te voeren om te bepalen wat de gewenste omvang van de continuïteitsreserve behoort te zijn. De huidige omvang van het eigen vermogen lijkt te laag te zijn in verhouding tot de omvang van de organisatie. Deze verhouding bedraagt nu 29%, terwijl de VFI-richtlijn aangeeft dat deze maximaal 150% zou mogen bedragen. NiZA streeft er naar om deze verhouding te verbeteren, zonder het maximale percentage tot doel te willen stellen.

Beleggingsbeleid NiZA en vermogensrisico's

NiZA heeft in 2005 een neutraal, gematigd offensief beleggingsbeleid gevoerd. Halverwege 2003 heeft NiZA participaties gekocht in het Aandelenfonds en het Obligatiefonds van de ASN Bank. Deze beleggingen leverden in 2005 een positief

rendement op van € 88.137. NiZA beschouwt het risico voor het vermogen als gering, omdat obligaties als een veilige belegging worden beschouwd en omdat het aandelenfonds van de ASN Bank meelift op de aantrekkende beurzen.

De balans, staat van baten en lasten van 2005, en de begroting voor volgend jaar vindt u in de gedrukte versies van het publieksjaarverslag.

De in dit jaarverslag opgenomen financiële verantwoording over 2005 is ontleend aan de Jaarrekening 2005. Deze is gratis te bestellen bij NiZA via niza@niza.nl of 020 5206210.

9 Bijlagen

- Missie
- Doelstellingen van de stichting NiZA
- Partners in zuidelijk Afrika
- Netwerken en samenwerking
- Publicaties
- Afkortingen
- Status van dit jaarverslag
- Colofon

10 Missie

EEN DEMOCRATISCH ZUIDELIJK AFRIKA. DAAR ZET NiZA ZICH VOOR IN.

Op basis van een lange geschiedenis van solidariteit en kritische dialoog, werkt NiZA samen met mensen en organisaties in Afrika en Europa aan een democratisch zuidelijk Afrika. We delen met elkaar het ideaal van een zuidelijk Afrika waar de bevolking in staat is een rechtvaardige verdeling van macht, middelen en kansen te realiseren, en waar mensenrechten gerespecteerd en gegarandeerd worden. NiZA ondersteunt de strijd tegen ongelijkheid en onrechtvaardigheid door steun te verlenen aan maatschappelijke organisaties en burgers in Afrika, met name vrouwen en meisjes, in hun streven een kritisch tegenwicht te vormen. In nauwe samenhang met deze strijd zetten NiZA en de netwerken waarbij NiZA is aangesloten, zich in voor een internationale machtsverschuiving die ten gunste zal komen aan democratie en ontwikkeling in zuidelijk Afrika.

Achtergrond

Het Nederlands instituut voor Zuidelijk Afrika (NiZA) ontstond in 1997 uit een fusie van drie voormalige anti-apartheidsbewegingen. Het Instituut voor Zuidelijk Afrika, het Komitee Zuidelijk Afrika en de Eduardo Mondlane Stichting bundelden hun ervaring in de strijd voor een vrij en rechtvaardig zuidelijk Afrika. Ze combineerden hun uitgebreide netwerk van lokale bevrijdingsbewegingen en maatschappelijke organisaties. Naast dit enorme partnernetwerk, nam NiZA eveneens het grote draagvlak in Nederland van de organisaties over. Veel van hun donateurs bleven NiZA steunen en doen dat tot op de dag van vandaag.

NiZA profileert zich niet als traditionele donororganisatie die boven de partnerorganisaties in zuidelijk Afrika staat, maar als **solidariteitsorganisatie** die naast hen staat. Die solidariteit richt zich in beginsel op de volgende landen:

- Angola
- Botswana
- De Democratische Republiek Congo
- Lesotho
- Malawi
- Mozambique
- Namibië
- Swaziland
- Tanzania
- Zambia
- Zimbabwe
- Zuid-Afrika

11 Doelstelling van de stichting NiZA

In de statuten van NiZA zijn de doelstellingen als volgt geformuleerd:

- Het leveren van bijdragen aan de ontwikkeling van stabiele en democratische samenlevingen in de regio zuidelijk Afrika;
- Het helpen wegwerken van achterstanden van grote bevolkingsgroepen in zuidelijk Afrika;
- Het levend houden van de belangstelling voor de regio zuidelijk Afrika in Nederland en Europa.

NiZA tracht dit doel te bereiken door:

- Materiële en personele ondersteuning van ontwikkelingsprojecten in zuidelijk Afrika;
- Beleidsbeïnvloeding met betrekking tot zuidelijk Afrika;
- Voorlichtingsactiviteiten en publicaties;
- Het beschikbaar stellen van informatie en documentatie door middel van een professioneel Bibliotheek, Informatie- en Documentatiecentrum;
- Fondsenwerving onder particulieren.

12 Partners in zuidelijk Afrika

12.1 Programma Mensenrechten en vredesopbouw

Gender en ontwikkeling

- Forum Mulher, Mozambique;
- NGO Coordinating Council, Zambia;
- Rede Mulher, Angola;
- Rural Development Services Network, Zuid-Afrika;
- Western Cape Anti-Crime Forum, Zuid-Afrika;
- Women for Change, Zambia.

Rechtsbijstand

- Center for Advice, Research and Education on Human Rights, Malawi;
- Lawyers for Human Rights, Zuid-Afrika;
- Legal Resources Foundation, Zambia;
- Legal Resources Foundation, Zimbabwe;
- Liga dos Direitos Humanos, Mozambique;
- Mãos Livres, Angola;
- National Community Based Paralegal Association, Zuid-Afrika;
- South African Legal Assistance Network; actief in zuidelijk Afrika.

Voorlichting over mensenrechten

- Associação de Serviços Comunitários, Mozambique;
- Center for Human Rights and Rehabilitation, Malawi;
- Civic Education Network Trust, Zimbabwe;
- Coordinating Body of Refugee Communities, Zuid-Afrika;
- National Constitutional Assembly, Zimbabwe;
- Public Affairs Committee, Malawi.

Vredesopbouw en conflictbemiddeling

- Associação Nacional dos Deficientes Angolanos;
- Projecto de Construção de Paz, Angola;
- ProPaz, Mozambique;
- Zimbabwe Liberators Platform.

12.2 Programma Economische rechtvaardigheid

Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen en grondstoffen

- Association Africaine de Défense de Droits de l'Homme/ Katanga, DRC;
- Bench Marks Foundation of Southern Africa for CSR, Zuid-Afrika;
- Botswana Council of NGOs;
- Catholic Commission for Justice Development and Peace, Zambia;

- Centre National d'Appui au Développement et à la Participation Populaire, DRC;
- Development and Education Community Project, Zambia;
- Greater Rustenburg Community Foundation, Zuid-Afrika;
- groundWork, Zuid-Afrika;
- Groupe d'Appui aux Exploitants des Ressources Naturelles, DRC;
- Jubileu 2000, Angola;
- Juventude Ecológica Angolana;
- Mpalabanda, Angola;
- National Children's Rights Committee, Zuid-Afrika;
- Nouvelle Dynamique Syndicale, DRC;
- Organisation Concertée des Ecologistes et Amis de la Nature, DRC;
- Rede Terra, Angola;
- Somarelang Tikologo, Botswana;
- South Durban Community Environmental Alliance, Zuid-Afrika;
- Zambia Congress of Trade Unions.

New Partnership for Africa's Development

- Associação para Agricultura Biológica, Biodiversidade e Desenvolvimento Sustentável, Mozambique;
- Botswana Council of Churches;
- Botswana Council of NGOs;
- Catholic Centre for Justice, Development and Peace, Zambia;
- Centre for Public Participation, Zuid-Afrika;
- Civil Servants Union of Zambia;
- Confederação de Sindicatos Livres e Independentes de Moçambique;
- Conselho Christao de Moçambique;
- Economic Association of Zambia;
- Grupo Moçambicano da Dívida;
- Jesuit Centre for Theological Reflection, Zambia;
- Khanya College, Zuid-Afrika;
- National Youth Council, Botswana;
- National Institute for Economic Policy, Zuid-Afrika;
- Programme Against Malnutrition, Zambia;
- Rural Services Development Network, Zuid-Afrika;
- Tlhavhama Training Initiative, Zuid-Afrika;
- União Nacional de Camponeses, Mozambique;
- Womens NGO Coalition, Botswana;
- Zambia Alliance of Women.

12.3 Programma Media en vrijheid van meningsuiting

Lobby en advocacy

- Freedom of Expression Institute, Zuid-Afrika;
- Journaliste en Danger, DRC;

- Media Alliance Zimbabwe - *flex partner*¹⁸;
- Media Institute of Southern Africa, Mozambique;
- Media Institute of Southern Africa, Namibië - regiokantoor;
- Media Institute of Southern Africa, Zimbabwe;
- Media Monitoring Project Zimbabwe;
- Southern African Media Gender Institute, Zuid-Afrika - actief in zuidelijk Afrika;
- Swaziland National Association of Journalists;
- Union Nationale de la Presse Congolaise, DRC.

Toegang tot informatie

- Acção para o Desenvolvimento Rural e Ambiente, Angola;
- African Community Publishing and Development Trust, Zimbabwe;
- Association of Independent Publishers - *flex partner*, Zuid-Afrika;
- Behind the Mask Trust, Zuid-Afrika- actief in zuidelijk Afrika;
- Development Workshop, Angola;
- Forum of African Investigative Journalists - *flex partner*, Zuid-Afrika - actief in zuidelijk Afrika;
- Magazine Trust / The Big Issue, Namibië;
- Rádio Ecclésia, Angola;
- Radio Maendeleo, DRC;
- Southern African Editors Forum - *flex partner*, Zuid-Afrika - actief in zuidelijk Afrika;
- SW Radio Africa - *flex partner*, Groot-Brittannië/Zimbabwe;
- The Independent and The Standard Newspapers - *flex partner*, Zimbabwe;
- Zimbabwe Congress of Trade Unions / The Worker.

Kwaliteit van informatie (training)

- College of the Arts, Namibië;
- Gender and Media in Southern Africa - *flex partner*, Zuid-Afrika - actief in zuidelijk Afrika;
- Gender Links, Zuid-Afrika - actief in zuidelijk Afrika;
- Highway Africa, Zuid-Afrika - actief in zuidelijk Afrika;
- Institute for the Advancement of Journalism, Zuid-Afrika - actief in zuidelijk Afrika;
- NSJ Southern African Media Training Centre, Mozambique - actief in zuidelijk Afrika;
- Polytechnic of Namibia;
- Rhodes University, faculteit journalistiek, Zuid-Afrika - actief in zuidelijk Afrika;
- Southern African Media Trainers Network, Mozambique - actief in zuidelijk Afrika.

¹⁸ *Flex partners* worden incidenteel ondersteund bij activiteiten.

Financiële duurzaamheid (training)

- Sol Plaatje Media Leadership Institute, Zuid-Afrika - actief in zuidelijk Afrika;
- Southern Africa Institute for Media Entrepreneurship Development, Botswana - actief in zuidelijk Afrika.

13 Netwerken en samenwerking

Bij NiZA zijn de volgende campagnes en samenwerkingsverbanden gehuisvest:

- Fatal Transactions (nationale en internationale campagne);
- SANPAD (South Africa – Netherlands Research Programme on Alternatives in Development);
- Zimbabwe Watch.

In 2005 werkte NiZA verder, op uiteenlopende manieren, samen met andere partijen. Hieronder een overzicht.

Internationale samenwerking

Nederland:

- Hivos, strategische samenwerkingsrelatie;
- Lusofoon Afrika Overleg;
- NGO-EU Netwerk (NGO Confederation for Relief and Development) Nederlandse vertegenwoordiging naar Concord;
- Overleg van TMF-organisaties: TMF-Platform en TMF-Stuurgroep. De stuurgroep is betrokken bij overleg met het ministerie van Buitenlandse Zaken over het nieuwe beleids- en beoordelingskader Medefinancieringsstelsel. De stuurgroep adviseert bovendien de Stuurgroep Evaluatie TMF-organisaties;
- Partos (branchevereniging particuliere organisaties op het terrein van internationale samenwerking): lid;
- Platform Millenniumdoelen en de campagne Maak Het Waar;
- PSO (Vereniging Personele Samenwerking Ontwikkelingslanden): vereniging en diverse werkgroepen;
- SANPAD (South-Africa Netherlands Programme for Academic Development): deelname aan vergaderingen van het overkoepelende en het Nederlandse bestuur;
- SAVUSA (South-Africa Vrije Universiteit Strategic Alliances): publicatiereeks;
- VFI (Vereniging Fondswervende Instellingen): lid.

Internationaal:

- British Angola Forum: adviesraad;
- PEPSA (Preconditions for Elections Programme Southern Africa): samenwerkingsverband tussen Hivos, MISA en NiZA.

Economische rechtvaardigheid

Nederland:

- Grote Meren Platform;
- Jubilee Nederland;
- Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen Platform;
- Milieudefensie;

- Nationaal Contactpunt voor OESO-richtlijnen: deelname aan consultatievergaderingen van het contactpunt;
- Stichting Onderzoek Multinationale Ondernemingen;
- West Africa Witness.

Internationaal:

- Diamonds for Development Initiative;
- European Network for Debt and Development (Eurodad);
- OECD-Watch;
- Publish What You Pay-campagne.

Media en vrijheid van meningsuiting

- PANOS-Frankrijk: gezamenlijke activiteiten in de DRC;
- Southern African Media Funders' Forum: voorzitter.

Mensenrechten en vredesopbouw

- Breed Mensenrechten Overleg: overleg van ngo's, ministerie van Buitenlandse Zaken en academici.

Overige verbanden

- Archiefcommissie Nederland - Zuidelijk Afrika;
- Facilitair Initiatief Amsterdam.

14 Publicaties

In 2005 heeft NiZA de volgende publicaties uitgegeven:

- *Lessons not learned: The other Shell report 2004*, Advocates for Environmental Rights, Friends of the Earth, Milieudefensie. – Londen: Friends of the Earth, Amsterdam: Milieudefensie en NiZA, juni 2005;
- *Lundas. The stones of death. Angola's deadly diamonds: human rights abuses in the Lunda provinces*, Rafael Marques en Rui Falcão de Campos. – Amsterdam: NiZA, maart 2005. - (ook in Portugees beschikbaar);
- *Making human rights real for all. Baseline survey information of Paralegal Work and Training in Southern Africa*, Mary E. Ndlovu. – Amsterdam: NiZA, juni 2005;
- *Observaties van een niet-officiële verkiezingswaarnemer. Parlementsverkiezingen Zimbabwe 2005*, Peter Hermes. – Amsterdam: NiZA, april 2005;
- *The struggle over education in the Northern Transvaal: the case of Catholic mission schools, 1948-1994*, N.J.S. Mathabatha – Amsterdam: NiZA, SAVUSA en Rozenberg Publishers, 2005. - SAVUSA-NiZA Student Publication Series; 1);
- *Verkiezingen in Mozambique. Over waarnemers, overgespoten staatsauto's en obscure software*, Elma Doeleman. – Amsterdam; NiZA, februari 2005;
- *Vrede en verzoening: het bijeenbrengen van en bruggen slaan tussen diverse bevolkingsgroepen*, Farid Esack.- Amsterdam: NiZA; Den Haag: Hivos, mei 2005. – (Mandela Lezing; 2);
- *Een vriendschapsband van twintig jaar: stedenband Amsterdam - Beira*, Nini van Driel. – Amsterdam: NiZA, juni 2005.

Reguliere publicaties

- *Jaarverslag 2004*: overzicht van activiteiten en resultaten van NiZA in 2004;
- *NiZA Informatie*: kwartaaluitgave voor donateurs en relaties;
- *Zuidelijk Afrika Magazine*: kwartaalmagazine over de regio, samengesteld door een onafhankelijke redactie en uitgegeven door NiZA (ISSN 1386-4297);
- *I write as I please*, wekelijkse column van Wilf Mbanga op www.niza.nl.

E-mailnieuwsbrieven (per kwartaal)

- *Fatal Transactions Nieuwsbrief*;
- *MediaNews*;
- *NePAD Newsletter*;
- *Nieuwsbrief voor partners van het Mensenrechtenprogramma*.
- *Peace, Principles and Participation Newsletter*;
- *Publish What You Pay Nieuwsbrief* (i.s.m. Pax Christi).

BIDOC-dossiers (ISSN:1574-860X)

- *Hiv/aids in zuidelijk Afrika*, 2^e druk, volledig vernieuwd.

De volgende publicaties ontvingen een financiële bijdrage van NiZA:

- *African Journalism in the Information Society* in: Rhodes Journalism Review, Nr. 18 (Nov. 2005). - Grahamstown: Rhodes University, The School of Journalism and Media Studies. Speciale editie;
- *Brothers from the West. Solidarity in the Netherlands with Mozambique = Irmãos do Ocidente Solidariedade na Holanda com Moçambique 1962-2005*, Sietse Bosgra en Carla Schuddenboom.- Amsterdam: NiZA; Maputo: Arquivo Histórico de Moçambique, juni 2005;
- *Corporate social responsibility: perspectives from the South*, Karolien Bais. - Amsterdam: Stichting Onderzoek Multinationale Ondernemingen, mei 2005;
- *Diamond Matters. Van de mijnen naar de jet-set*, Kadir van Lohuizen. – Amsterdam: Mets en Schilt, mei 2005;
- *Estado da Liberdade de Imprensa, Relatório 2004*, Media institute of Southern Africa-Mozambique. - Maputo: MISA-Mozambique, mei 2005;
- *Media Training Handbook*, Ransford Antwi, Class Thor en Willie Olivier. – Maputo: Southern African Media Training Trust (NSJ), december 2005;
- *Participation: civic education and community mobilization*, Civic Education and Community Mobilization. – Civcom; Amsterdam: NiZA, juli 2005;
- *Outside the ballot box: preconditions for elections in southern Africa 2004/5*, Jeanette Minnie. – Windhoek: Media Institute of Southern Africa, juni 2005;
- *Rapport 2005. La Liberté de la Presse en Afrique Centrale*, Journaliste en Danger, mei 2005;
- *Diamantes de sangue* in: Semanário Angolense No. 109 (23 - 30 april 2005). – Luanda. Speciale bijlage; verkorte versie van het rapport *Lundas: as pedras de morte*.

Meer weten? Zie www.niza.nl/publicaties

15 Afkortingen

BIDOC	Bibliotheek, Informatie- en Documentatiecentrum
DRC	Democratische Republiek Congo
EISA	Electoral Institute Southern Africa
EU	Europese Unie
Ict	Informatie- en Communicatietechnologie
MDC	Movement for Democratic Change
MISA	Media Institute of Southern Africa
MVO	Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen
NePAD	New Partnership for Africa's Development
Ngo	Niet-gouvernementele organisatie
NiZA	Nederlands instituut voor Zuidelijk Afrika
OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
OSISA	Open Society Initiative for Southern Africa
PEPSA	Preconditions for Elections Programme Southern Africa
PPP	Peace, Principles and Participation
PSO	Personele Samenwerking Ontwikkelingslanden
PUDEMO	People's United Democratic Movement
SADC	Southern African Development Community
SANPAD	South Africa - Netherlands Research Programme on Alternatives in; Development
SOMO	Stichting Onderzoek Multinationale Ondernemingen
TMF	Thematische Medefinanciering
VN	Verenigde Naties

16 Status van dit jaarverslag

Met dit publieksjaarverslag legt NiZA verantwoording af over haar beleid in 2005 en de uitvoering daarvan. Dit publieksjaarverslag is in gedrukte vorm beschikbaar in het Nederlands als Engels. Daarnaast zijn er digitale versies in het Portugees en Engels.

Voor een indruk van het financiële beleid is een toelichting op de officiële jaarrekening opgenomen. De balans, staat van baten en lasten van 2005, en de begroting voor volgend jaar vindt u in de gedrukte versies van het publieksjaarverslag.

NiZA publiceert eveneens een bestuursverslag, dat de volledige jaarrekening over 2005 bevat. Alle verslagen zijn beschikbaar op www.niza.nl/jaarverslag of gratis te bestellen: niza@niza.nl of 020 5206210.

17 Colofon

Nederlands instituut voor Zuidelijk Afrika

Prins Hendrikkade 33

Postbus 10707

1001 ES Amsterdam

Telefoon: +31 (0)20 520 62 10

Fax: +31 (0)20 520 62 49

E-mail: niza@niza.nl

www.niza.nl

Donaties en abonnementen: giro 26655

Overige betalingen: giro 600657

Redactie en productie: Berendien Bos en communicatiebureau Schrijf-Schrijf, Utrecht

Vormgeving: Frank Langedijk BNO, Almere (gedrukte uitgave)

Druk: De Raddraaier, Amsterdam (gedrukte uitgave)

Uitgave: © Nederlands instituut voor Zuidelijk Afrika, 2006

ISBN-10: 90-78028-06-8 (gedrukte uitgave)

ISBN-13: 978-90-78028-06-2 (gedrukte uitgave)